

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Miten sinä asuisit? Unohtumattomia ratkaisuja muistiystävälliseen asumiseen

Katariina Välikangas
Ira Verma

2/2025

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

LUKIJALLE

Muistiystävällisen asumisen tarve kasvaa tulevaisuudessa. Maassamme on yli 150 000 henkilöä, joilla on muistisairaus. Vuonna 2040 eli 15 vuoden päästä lähes puolella miljoonalla ihmisellä arvioidaan olevan muistisairaus tai muistioireita, mutta muistisairautta ei ole vielä diagnosoitu. Emme ole riittävästi varautuneet muistisairaiden ja -oireisten määrään ja heidän asumisen tarpeisiinsa.

Tulevaisuudessakin suurin osa muistisairaista asuu ja tulee asumaan tavallisilla asuinalueilla nykyisissä tai niitä vastaavissa asunnoissa. Siksi heidät tulee huomioida asumisen ja asuin ympäristöjen kehittämisessä. Tarvitaan tietoa ja tietoisuutta muistisairaiden ihmisten asumisen tarpeista. Tässä raportissa muistiystävällisyyttä tarkastellaan asumisratkaisujen, asuin ympäristöjen ja kehittämisen näkökulmista. Keskeisiä tekijöitä on ratkaisuissa ovat turvallisuus, esteettömyys, viihtyisyys, ohjaavuus ja yhteisöllisyys. Muistiystävällisyys vaatii nykyisten ja uusien asuntojen, asuinrakennusten, pihapiirien ja asuinalueiden muuntamista ja kehittämistä sekä erityisesti vaikuttamista asenteisiin ja palveluihin. Tähän tarvitaan laajaa yhteistyötä eri toimijoiden ja toimialojen välillä sekä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Ikääntyneiden osallistuminen kehittämistyöhön on tärkeää.

Raportissa kuvataan ratkaisuja, joita voidaan hyödyntää muistiystävällisten asuin ympäristöjen ja asumisen kehittämisessä. Ne pohjaavat tutkimustietoon ja hyviin käytäntöihin. Intoa niiden lukemiseen ja soveltamiseen käytännössä!

Asuntoneuvos Raija Hynynen

Helmikuu 2025

Sisällys

Tiivistelmä	3
1. Johdanto	4
2. Toteutus	5
2.1. Lähtökohtia	5
2.2. Tavoitteet ja menetelmät	8
2.3. Rajauksista	9
3. Muistiystävällinen asuminen	10
4. Katsaus muistiystävällisen asumisen ratkaisuihin	12
4.1. Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus yhteistyössä ikääntyneiden kanssa	12
4.2. Muistiystävällisiä asuin ympäristöjä	16
4.2.1. Muistiystävällinen asuminen osana tavallista asumista	16
4.2.2. Muistikyläratkaisut	21
4.3. Muistiystävällisyys kohtaamisissa ja asenteissa	24
4.4. Verkostoyhteistyö asuinalueella	25
4.5. Vaikuttavuus ja miten sitä on tarkasteltu	29
5. Keskeiset johtopäätökset kansainvälisistä ja kotimaisista esimerkeistä	32
6. Tarkastelu tapausesimerkkien kautta	33
6.1. Käräjätörmä – alkuvaiheen suunnittelu ja osallisuus	33
6.2. Muistiystävällinen Ohrantähkä osana kirkonkylää	35
6.3. Iittalan hyvinvointikeskus Sauvola – jatkuvuus	36
6.4. Kiinteistöliitto – erilaisia kehittämisen toimintatapoja	38
6.5. Ikä- ja muistiystävällinen Hervanta	39
6.6. Lapinjärvi – asuinalue ja toimintatavat siellä	40
7. Kuokkalan Kalon: muistiystävällisen asumisen toteutus	42
7.1. Taustaa	42
7.2. Maija ja muistiystävällinen asuin ympäristö	43
7.3. Maijan pihapiiri	46
7.4. Kuokkalan asuinalue	47
8. Johtopäätökset	48
8.1. Yhteenveto	48
8.2. Toimenpide-ehdotukset	50
Lähteet	52
Liite. Muistiystävälliseen asumiseen liittyviä aineistoja ikääntyville	55

Tiivistelmä

Suomessa on arvioitu olevan vuonna 2040 lähes 1,5 miljoonaa yli 65-vuotiasta ihmistä. Heistä muistisairaita tai -oireisia on lähes kolmannes eli noin 500 000 ihmistä. Yhteiskunnassamme ei ole riittävästi vaurauduttu tähän kasvavaan muistisairaiden ja -oireisten määrään ja heidän asumisen tarpeisiinsa. Lain-säädäntö velvoittaa kuntia ja hyvinvointialueita huomioimaan ikääntyneiden asumistarpeet.

Kansainvälisessä tarkastelussa muistiystävälliseen asumiseen kohdistunut tutkimus liittyy pääosin hoi-vaympäristöjen kehittämiseen. Tavallisen asumisen ja asuinympäristöjen muistiystävällisyyden merki-tystä ei vielä riittävästi tunnisteta. Vaikka Suomessa on tehty tähän liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä, yhteiskunnallisesti muistiystävällistä asumista ei kuitenkaan ole pidetty merkittävänä kehittämisen koh-teena.

Tulevaisuudessa suurin osa muistioireisista ja muistisairaista asuu ja tulee asumaan tavallisilla asuinalu-eilla nykyisissä tai niitä vastaavissa asunnoissa. Kuntien tehtävänä on tarjota kaikille asukkaille eri elä-mänvaiheisiin ja -tilanteeseen sopivia asuntoja. Kuntien valinnat esimerkiksi maankäytössä, asuntotuo-tannossa ja korjausrakentamisessa vaikuttavat muistioireisten ja -sairaiden mahdollisuuksiin jatkaa asu-mista tutussa asuinympäristössään. Muistioireiset ja -sairaat ovat kasvava asukasryhmä, joka tulee huo-mioida asumisen ja asuinympäristöjen kehittämisessä.

Tämän selvityksen tavoitteena on lisätä tietoisuutta muistiystävällisen asumisen tarpeista. Ikääntyminen ja muistisairaudet koskettavat meistä jokaista. Tässä selvityksessä muistiystävällisellä asumisella tarkoi-tetaan tavallista asumista tavallisessa asuinympäristössä, joka tukee muistioireisen ja muistisairaana hy-vää arkea. Ympäri vuorokautinen palveluasuminen jää tarkastelun ulkopuolelle. Muistiystävällisyyttä on tässä selvityksessä tarkasteltu asumisratkaisujen, asumista mahdollistavien asuinympäristöjen, asumista tukevien verkostojen ja tilaratkaisujen sekä kehittämisen näkökulmista. Muistiystävällisessä asuinympä-ristössä on huomioitu turvallisuus, esteettömyys, viihtyisyys, ohjaavuus, muistiin liittyvät haasteet sekä yhteisöllisyys. Muistiystävällisyys edellyttää nykyisten ja uusien asuntojen, asuinrakennusten, pihapiirien ja asuinalueiden kehittämistä ja muokkaamista sekä vaikuttamista asenteisiin ja palveluihin. Toteutuksen edellytyksenä on laaja yhteistyö eri toimijoiden ja toimialojen välillä sekä ikääntyneiden osallistaminen. Muistiystävällinen asuinympäristö luodaan kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöllä.

Selvityksessä on tutkimustiedon ja parhaiden käytäntöjen kautta haettu ratkaisuja, joita voidaan soveltaa asuinympäristöjen kehittämisessä. Samalla luodaan näkemys muistiystävällisen asumisen toteutumisen tilasta sekä osoitetaan esiinnoitettuja tarpeita muistiystävällisen asumisen kehittämistyössä. Äskettäin valmistuneen rakennuskohteen kautta esitetään yksi esimerkki muistiystävällisestä toteutuksesta. Selvi-tyksen tuloksena on ratkaisuehdotuksia ja suosituksia tulevaisuuden muistiystävällisen asumisen kehit-tämisen ja toteutuksen tueksi.

Selvitys on tehty vuoden 2024 aikana. Sen ovat laatineet johtava asiantuntija Katariina Välikangas Yrjö ja Hanna -säätiöstä ja senior scientist Ira Verma Aalto-yliopiston arkkitehtuurin laitoksen SOTERA-tutki-musryhmästä ympäristöministeriön rahoituksella.

1. Johdanto

Väestöennusteen mukaan Suomessa on vuonna 2040 yli 65-vuotiaita lähes 1 500 000 henkilöä. Näistä lähes kolmasosalla arvioidaan olevan muistioireita tai muistisairaus¹. Koska yli 85-vuotiaiden määrä tulee kaksinkertaistumaan tänä aikana, seuraa tästä muistisairaiden ja -oireisten henkilöiden voimakas kasvu.²

Ympäristöministeriö on Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 ja Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman 2020–2022 kautta tukenut kuntia ja muita toimijoita ikä- ja muistiystävällisen asumisen edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Ohjelmissa on toteutettu useita selvityksiä ja kehittämissuunnitelmia. Raporteissa on tarkasteltu muistiystävällisistä asumista ja asuinympäristöjä laajasti. Tässä selvityksessä asuinympäristön käsitettä käytetään kuvaamaan asuntokantaa, sen asukkaita ja lähiympäristöä palveluineen. Asuinalueella puolestaan tarkoitetaan rakennettua ympäristöä. Muistiystävällisen asumisen kehittämismahdollisuuksissa on paneuduttu asuinalueiden, olemassa olevan asuntokannan, uudisrakentamisen ja ikääntyneille suunnattujen asumisratkaisujen mahdollisuuksiin. Lisäksi asuinympäristössä on tarkasteltu turvallisuuden ja yhteistyöverkoston toteutumista.

Kuntien kehittämistoimissa muistioireisille ja muistisairaille soveltuvat asuinympäristöt ovat jääneet vähemmälle huomiolle kuin muun ikäystävällisyyden toteuttaminen. Joitain kehittämistoimia on toteutettu.³ Kunnille vuonna 2022 tehdyn kyselyn mukaan kolme neljäsosaa vastanneista kunnista ja kuntayhtymistä raportoi, että ympäristön ikäystävällisyys on otettu huomioon suunnittelussa. Mutta vain viidesosa näistä ilmoitti, että päätöksiä asiasta oli tehty. Ikääntyneiden asumisen ennakointisuunnitelmia oli tehty vain 35 % vastanneista kunnista⁴.

Useat järjestöt ovat olleet aktiivisia muistiystävällisen asumisen edistämiseksi. Muistiliitto on kehittänyt työkaluja muistiasumisen suunnitteluun sekä asumistilanteen arviointiin. Ympäristöministeriön rahoittamassa Ennakoi ja tue muistiystävällistä asumista -järjestöhankeessa Muistiliiton rooli oli koota muistiyhdistyksille ja muistiluotsikeskuksille tietoa muistisairaiden asumisen ennakoinnista. Muistiyhdistyksille tuotettiin myös asumisen tukemiseen liittyvä materiaalipaketti⁵. Muistiliitto ja Kiinteistöliitto ovat tehneet paljon yhteistyötä. Varsinais-Suomessa toteutettiin Turvallisesti kotona -hanke yhteistyössä Kiinteistöliitto Varsinais-Suomen kanssa vuosina 2016–2022. Hankkeessa tuotettiin Turvallisesti kotona -opas sekä Muistiystävällinen taloyhtiö -opas⁶. Oulun seudun Muistiyhdistys on kouluttanut taloyhtiöitä yhdessä Kiinteistöliitto Pohjois-Suomen kanssa. Salon Muistiyhdistyksen Muistikyläprojektissa 2016–2018 valmistettiin opas muistiystävälliseen asumiseen. Lisäksi muistiystävällisen asumisen tueksi on erilaisia tarkistuslistoja.

Aalto-yliopiston SOTERA tutkimusryhmä on tehnyt pitkäjänteistä työtä ikääntyneiden asumisen tutkimuksen ja kehittämisen parissa⁷. Monimuotoista integroitua asumista muistisairaille MonIA-hankkeessa kehitettiin yhteistyössä kuntien ja muiden konsortion jäsenten kanssa yhteisöllisiä asuinympäristöjä, joissa muistisairaat ja heidän omaisensa voivat toimia ja olla osallisena. Hankkeen tavoitteena oli etsiä integroivia, monimuotoisia ja yhteisöllisiä asumisratkaisuja muistisairaille sekä monipuolistaa asumisratkaisujen tarjontaa. Asuinympäristön tulee tukea asukkaita, joiden elämäntilanteet, toiveet ja tarpeet voivat olla

---

¹ Kts. Käypähoitosuosituksien 11.3.2024: www.kaypahoito.fi/khp00094; Muistiliitto: [Tietoa muistiasioista - Muistiliitto](#).

² Kts. Koramo et al. (2023); Kortelainen et al. (2020); Stat.fi (2024).

³ Kts. Rappe et al. (2018); Rappe & Rajaniemi (2021); Esim. Jyväskylässä on toteutettu ikäystävällistä Jyväskylää monen eri toimijan toimesta.

⁴ Kauppinen, Forsius & Kainiemi (2023).

⁵ Muistiliiton asumisen tukemiseen liittyvää materiaalia: Muistiliitto.fi/asuminen; [Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman aineistopankki - Ympäristöministeriö](#)

⁶ Aineistot: [Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ry - Turvallisesti kotona \(muistiturku.fi\)](#)

⁷ Nenonen & Verma (2015); Verma et al. (2019, 2017). Kehittämisen keskiössä ovat olleet asuinympäristön ja lähipalveluiden kokonaisvaltainen tarkastelu sekä kaikille soveltuva suunnittelu rakennetussa ympäristössä.

hyvin erilaisia ja yksilöllisiä. Näin ollen myös asumisratkaisujen tulee olla moninaisia⁸. MonIA-hankkeen työtä jatkettiin Jyväskylän Kalonin korttelissa, jossa toteutuu Suomen ensimmäinen muistiystävällisiä elementtejä tavalliseen asumiseen integroiva asuinympäristökokonaisuus.⁹

Kansainvälisestä tarkastelusta voidaan todeta, että muistiystävälliseen asumiseen on kohdistettu tutkimusta ja kehitetty erilaisia asumisen muotoja, pääosin hoivan yhteyteen. Kehittämistyön osalta Suomessa on oltu edelläkävijöitä¹⁰. Ikä- ja muistiystävällisiä asumisratkaisuja, seniorikortteleita, hyvinvointikeskuksien ympärille rakennettuja välimuotoisen asumisen kohteita sekä ikäystävällisiä asuinalueita on toteutettu¹¹. Palvelukortteli on hyvä esimerkki ratkaisusta, joka sisältää erilaisia asumisen ja yhteisöllisyyden muotoja sekä eriasteisia tuen mahdollisuuksia¹². Palvelukortteli voidaan toteuttaa verkostomaisesti olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen, täydennysrakentamisen kautta tai yksittäisenä uudisrakennuksena¹³. Muistisairaille tarkoitettujen asumisen malleista paljon huomiota saaneita ”muistikyliä” ei ole maassamme toteutettu. Haasteena onkin tavallisten asuinympäristöjen kehittäminen muistioireisten ja muistisairaiden asumista ja arjessa pärjäämistä tukevaksi erityisratkaisujen sijaan.

2. Toteutus

2.1. Lähtökohtia

Kansainvälisissä tutkimuksissa nousee esiin, että muistiystävälliseen asumiseen liittyvien arjen ympäristöjen kehittämisen merkitystä ei tunnisteta¹⁴. Tutkimuksessa on pääosin keskitytty muistisairauksiin ja niiden aiheuttamiin kognitiivisiin haasteisiin. Rakennetun ympäristön tarkastelu on usein kohdistunut hoivaympäristöön ja sen mahdollisuuksiin tukea muistisairaana kognitiivista pärjäämistä. Kuitenkin suuri osa muistisairaista ikääntyneistä asuu tavallisissa asunnoissa ja naapurustoissa.

Muistisairaiden palveluasumisen suunnittelussa korostuu turvallisuus. Esimerkiksi kylpyhuoneen turvallisuus ja hahmottaminen sekä erilaisten kulkureittien ohjeistus hoivarakennusten käytävillä ovat vahvasti esillä.¹⁵ Esteettömien ja saavutettavien ulkotilojen tarkastelussa painottuu sosiaalisen elämän mahdollisuus ja aktiivisuus muistisairaalle turvallisissa suljetuissa pihapiireissä¹⁶. Turvallisuuden nimissä voidaan kuitenkin muistisairaana liikkumista rajoittaa, mikä voi lisätä ahdistusta ja kokemusta oman elämän hallinnan menettämisestä. Asuinympäristön tarkastelussa on selvitetty asukkaiden tyytyväisyyttä muistia ja ikääntymistä tukeviin ratkaisuihin, kuten opastuksen huomioimiseen sekä ympäristön hahmottamiseen¹⁷.

Suomessa hyvinvointialueiden aloittaminen vuonna 2023 muutti ikääntyneiden sekä muistioireisten ja muistisairaiden asumisen ja asumiseen liittyvien palveluiden toimintakenttää. Keskeiset ikääntyneiden

---

⁸ Verma, Arpiainen & Vladykina (2022).

⁹ Verma (toim.) Aalto yliopisto (2022).

¹⁰ Esimerkiksi Kuunteleva koti -hanke 2005–2007 (Kaakinen & Välikangas 2007), Opas ikääntyneen muistioireisen kodin muutostöihin (Sievänen L & M, Välikangas, Eloniemi-Sulkava: YM 2007).

¹¹ ARA:n suunnitteluohjeiden mukaan ikääntyneiden asumisratkaisut voidaan toteuttaa myös palvelu- tai monisukupolvikortteliratkaisuin. Asumisen selvityksissä on tullut esille, että erityistä tukea asumisessaan tarvitsevat henkilöt pystyvät asumaan hajautetusti tavallisessa asuntokannassa, kun riittävää tukea on saatavilla.

¹² Esim. Välikangas (2022); Rappe et al. (2021); Oosi et al. (2019); Kurkela et al. (2017).

¹³ Verma (2017)

¹⁴ Bowes et al. (2023); Dietz (2019); Dietz & Dieter (2024).

¹⁵ Bowes et al. (2023); Dietz & Dieter (2024).

¹⁶ Kts. esim. Journal of Aging and Environment -journalin julkaisut.

¹⁷ Bowes et al. (2023); Bowes & McColgan, (2013); Danziger & Chaudhury (2009). Kts. Designing homes for healthy cognitive ageing (DesHCA). Centre for Environment, Dementia and Aging Research, (CEDAR). University of Stirling.

asumista koskevat lait ovat perustuslaki (731/1999), kuntalaki (410/2015), alueidenkäyttölaki¹⁸ (132/1999), rakentamislaki (751/2023), laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista eli vanhustalvululaki (980/2012), sosiaali- ja terveystalvulolaki (1301/2014), laki sosiaali- ja terveystalvuluon järejstämistä (612/2021), sekä terveystalvulolaki (1326/2010). Tämä lainsäädäntö velvoittaa kuntia ja hyvinvointialueita toimimaan ikääntyvien asukkaiden asumisen, hyvinvoinnin ja terveystalvuden edistämiseksi.

Perustuslain (19§) mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Kuntalaki (1§,22§, 410/2015), vanhustalvululaki (5§,6§,12§, 980/2012), laki sosiaali- ja terveystalvuluon järejstämistä (6§,7§,10§,32§,50§, 612/2021), sosiaali- ja terveystalvulolaki (1301/2014) ja terveystalvulolaki (1326/2010) ohjaavat kuntia ennakoimaan, suunnittelemaan ja toteuttamaan ikääntyneille soveltuvia asumisympäristöjä ja asumista. Lainsäädäntö edellyttää kuntia ja hyvinvointialueita laatimaan valtuustokausittain hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat¹⁹. Suunnittelussa tulee painottaa kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä²⁰. Vanhustalvululaissa²¹ edellytettäviiin suunnitelmiin on myös sisällytettävä ikääntyneen väestön asumista koskevien tarpeiden ennakointi sekä niitä vastaavan asumisen kehittäminen. Alueidenkäyttölaisissa tavoitteena on luoda terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, joka on sosiaalisesti toimiva, ja jossa eri väestöryhmien tarpeet on otettu huomioon. Rakentamislaisissa puolestaan edellytetään, että rakennuksen ja sen piha- ja oleskelualueiden suunnittelussa huomioidaan esteettömyys ja käytettävyyys erityisesti lasten, ikääntyneiden, vammaisten ja liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden kannalta (35§, 751/2023).

Muistiystävällisen asumisen näkökulmasta keskeistä on juuri se, että kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaan ja suunnitelmiin sisällytetään ikääntyneen väestön asumista koskevien tarpeiden ennakointi sekä niitä vastaavan asumisen kehittäminen²². Muistisairauksien lisääntyessä muistioireisten ja -sairaiden asukkaiden asumisen tarpeisiin tulee vastata edistämällä muistiystävällistä asumista tavallisissa asuinympäristöissä. Alle on kuvattu kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät ikääntyneiden asumisessa, jossa muistiystävällinen asuminen tulee huomioida.

Kuntien tehtävät	Hyvinvointialueiden tehtävät
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Erialaisten asumisratkaisujen edistäminen ➤ Asuinympäristöjen kehittäminen ikääntävällisiksi ➤ Yhdyskuntasuunnittelu ja kaavoitus ➤ Kotona asumista tukeva toiminta ja palvelut (muu kuin kotipalvelut) ➤ Hyvinvointia ja terveystalvutta edistävä toiminta yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Asumis- ja terveystalvulujen järjestäminen (koskee noin 8 % yli 65-vuotiaista) ➤ Sosiaali- ja terveystalvuluon järejstämistä ja pääasiallinen tuottaja ➤ Yhteistyö kuntien kanssa hyvinvoinnin ja terveystalvuden edistämistä

Taulukko 1. Kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät ikääntyneiden asumisessa²³.

¹⁸ Vanha nimike Maankäyttö- ja rakennuslaki. Nimike on muutettu lailla 752/2023, joka tuli voimaan 1.1.2025.

¹⁹ Hyvinvointikertomuksessa ja suunnitelmissa kerrotaan toimenpiteet ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveystalvuden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi.

²⁰ Lisäksi tulee arvioida ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tilaa, ikääntyneelle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palveluntarpeeseen vaikuttavia muita tekijöitä.

²¹ Kts. päivitys säädöstekstiin 2022/876.

²² Asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveystalvutta sekä niihin vaikuttavia tekijöitä tulee seurata alueittain ja väestöryhmittäin.

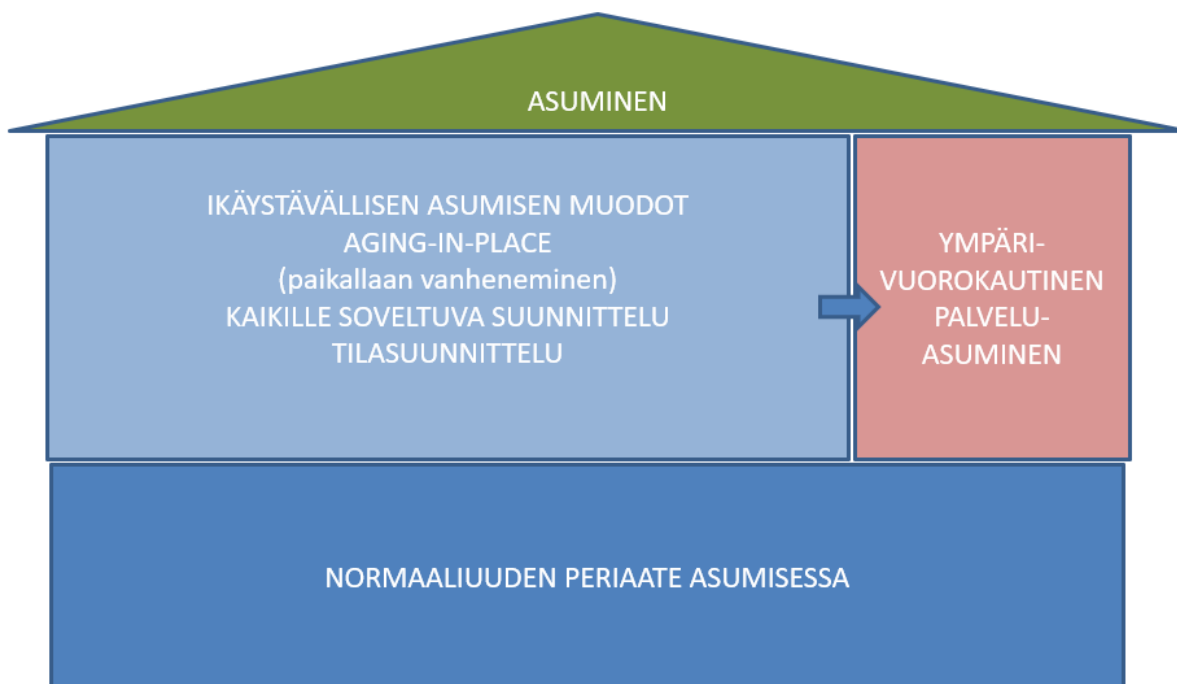
²³ Koramo et al. (2023).

Monissa kunnissa ei ikääntyneille ole juurikaan tarjolla houkuttelevia asumisen vaihtoehtoja, jotka innostaisivat oman ikääntymisen ja asumisen suunnitteluun²⁴. Lisäksi tarvitaan kaikille avoimia yhteistiloja, jotka kiinnittävät ihmisiä sekä sosiaaliseen verkostoon että asuinalueeseen²⁵. Myös muistioireisten ja muistisairaiden asumiseen liittyvässä monialaisessa yhteistyökentässä on tarpeen kehittää uusia toimintamalleja, jotta tulevaisuuden tarpeisiin voidaan vastata.

Muistiasumisen kehittämisessä tulee vahvistaa myönteistä ajattelua: muistisairaus ei suinkaan tarkoita asumisen ja elinmahdollisuuksien kaventumista, vaan parempaa soveltuvuutta "Rightsizing". Tätä ajattelua tulisi viestiä kaikille ikääntyvien asumisesta vastaaville tahoille, kuten ikääntyville, asuinyhteisöille, viranomaisille, asumisen tuottajille, rakennuttajille ja kehittäjille.²⁶ Keskeisiä muistiystävällisyyttä edistäviä kehittämisen tekijöitä ovat asunnon ja asuinympäristön fyysinen suunnittelu, tietoisuus muistioireista ja muistisairauksista sekä asenteet muistisairauksiin sairastuneita ihmisiä kohtaan. Lisäksi tulee huomioida toimijoiden yhteistyö muistiystävällisten yhteisöjen luomiseksi sekä sosiaaliset ja taloudelliset resurssit.²⁷ Tässä selvityksessä käsitellään erityisesti näitä aiheita.

Alla olevassa asumisen talossa on kuvattu muistiystävällisen asumisen kehittämisen merkitys. Panostamalla muistiystävälliseen asumiseen muistioireinen henkilö pystyy asumaan tavallisessa asuinympäristössä mielekästä elämää pidempään. Samalla tarve siirtyä ympärivuorokautiseen palveluasumiseen poistuu tai myöhentyy.

Kuva 1. Muistiystävällisen asumisen tavallista asumista ajallisesti pidentävä vaikutus²⁸.

Muistiystävällinen asuinympäristö ei ole tarkoitettu vain ikääntyneille muistisairaille, vaan se on viihtyisä kaikenikäisille asukkaille (kaikille sopiva suunnittelu eli Design-for-All). Haasteena on olemassa olevien

²⁴ Monet ratkaisut eivät huomioi erilaisia elämäntilanteita tai esimerkiksi omaisten roolia.

²⁵ Verma (2019); Klinenberg (2018).

²⁶ Kloos et al. (2024); Hammond et al. (2018).

²⁷ Hansen et al. (2022).

²⁸ Mukaellen Sinikka Tyynelän asumisen talo: [IHANA-ikäntyvien hyvä asuminen Jyväskylässä -hanke | Jyväskylä.fi](#)

asuinympäristöjen kehittäminen muistisairaiden pärjäämistä tukevaksi sekä hyvää ja turvallista elämää mahdollistavaksi²⁹. Kaikille soveltuva suunnittelu edistää yhdenvertaista mahdollisuutta käyttää rakennettua ympäristöä ja sen palveluita. Samoin se tukee ympäristön ymmärtämistä, havainnointia ja turvallisuutta sekä tukee asukkaan omia voimavaroja³⁰.

Muistiystävälliset asuinalueet ovat osa sosiaalisesti kestävästä kaupunkia, joka palvelee muistisairaiden lisäksi kaikkia asukasryhmiä.³¹ Esimerkiksi sekoittunut maankäyttö³², palveluiden ja viheralueiden läheisyys sekä jalankulkuympäristön kehittäminen ovat kestävästä kehityksen ja ikäystävällisyyden yhteisiä tavoitteita. Harrastusmahdollisuuksien saavutettavuus lisää mahdollisuutta olla osallisena sosiaalisessa toiminnassa. Kaupungin alueet on rakennettu eri aikoina ja niiden rakennuskanta sekä asukasrakenne eroavat toisistaan. Muistiystävällisyyttä tulee kehittää paikallisista lähtökohdista, ympäristön mahdollisuudet ja puutteet huomioiden.

Lumiset talviolosuhteet voivat rajoittaa huomattavasti ikääntyneiden liikkumista. Norjalaisen selvityksen mukaan yksinäisyyden tunne ja kaatumisriski lisääntyvät ja sosiaaliset kontaktit vähenevät talvella. Selvitykseen vastanneista yksinasuvista ikääntyneistä vain noin 20 % tunsi asuinympäristönsä täysin turvallisiksi. Kauppakeskukset ja niiden saavutettavuus julkisen liikenteen avulla, sekä saattoliikennealueet palveluiden lähellä lisäävät liikkumista ja sosiaalisten kontaktien määrää erityisesti talvella³³.

2.2. Tavoitteet ja menetelmät

Tässä selvityksessä kuvataan tulevaisuuden muistiystävällistä asuinympäristöä sekä sen tarvelähtöistä toteutusta. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta muistioireisten ja muistisairaiden asumisen tarpeista ja ymmärtää heidät tärkeinä ja kasvavana asukasryhmänä, joka tulee huomioida asuinympäristöjen kehittämisessä. Muistisairaus koskettaa yhä useampia asuinyhteisöjä, asukkaita, palveluntarjoajia. Muistisairaiden määrälliseen kasvuun tulee varautua nykyistä paremmin. Muistiystävällinen asuminen tarkoittaa tässä selvityksessä hyvää elämää tavallisessa asunnossa osana yhteisöä ja asuinalueita.

Selvityksen laatimisessa on käytetty lähdekirjallisuutta sekä viimeisintä kansainvälistä ja kansallista tietoa ja niiden soveltamista rakennettuun ympäristöön. Lisäksi on kuvattu onnistuneita ratkaisuja. Lopussa esitellään esimerkinomaisesti Jyväskylän Kuokkalan asuinalueella ja Kalon-yhteisökorttelissa muistiystävällisen asumisen kuvaus ja toteutus. Tuloksia voidaan soveltaa eri asuinalueilla maassamme.

Muistiystävällistä asumista lähestytään seuraavien teemojen kautta:

1. **Muistisairaana asumisratkaisut:** muistioireista ja muistisairaudesta aiheutuvia asumistarpeita ja olemassa olevia ratkaisuja näihin tarpeisiin.
2. **Muistioireisen ja muistisairaana asumista mahdollistava asuinympäristö:** muistiystävällistä asumista tukevan asuinalueen ominaisuudet ja niiden toteutus rakennetun ympäristön keinoin.
3. **Muistioireisen ja muistisairaana asumista tukevat tilaratkaisut ja verkostot:** muistiystävällistä asumista tukeva asuinyhteisö ja asumisen tukiverkosto.
4. **Muistiystävällisen asumisen kehittämisen merkitys:** tarvelähtöiset, toimivat ja vaikuttavat ratkaisut sekä perustelut niiden toteuttamiseksi.

²⁹ Aihetta sivuavia tutkimuksia: Era & Kröger (2024); Rantala et al. (2024).

³⁰ Verma (2019).

³¹ Sievänen et al. (2007); Ikä- ja muistiystävällisyyden arvioinnissa voidaan käyttää WHO:n Ikäystävälliset kaupungit -projektissa syntynyttä tarkistuslistaa, kts. esim. Hynynen toim. (2015); Rajaniemi & Rappe (2020).

³² Asuminen, palvelut ja työpaikat samoilla alueilla.

³³ Kts. [Ageing in the Arctic eng-2024.pdf](#)

Tätä selvitystä varten kerättiin materiaalia tutkimuskirjallisuudesta, ikääntyneiden asumista tuottavilta toimijoilta sekä haastatteleamalla muistisairaiden asumisen asiantuntijoita. Kirjallisuuskatsaus ja haastattelut toteutettiin vuoden 2024 aikana. Aineistona käytettiin myös selvityksen tekijöiden asiantuntemusta ja aikaisempia tuotoksia. Hankkeella oli ohjausryhmä, johon kuului toteuttajatahojen sekä ympäristöministeriön ja Muistiliiton edustajat. Aineistosta on nostettu esiin hyviä käytäntöjä ja esimerkkejä muistisairaiden asumisesta Suomessa ja kansainvälisesti. Raportin lopussa kuvataan hyvien käytäntöjen ja ratkaisujen soveltamista esimerkinomaisesti tapaustutkimuskohteena esitettävään Jyväskylän Kuokkalan Kalon-yhteisökortteliin.

Haastattelut	Lkm.
Tutkijat (kansalliset ja kansainväliset)	7
Muistiliitto	4
Kansalliset muut asiantuntijat	14
Kansainväliset muut asiantuntijat	3

Taulukko 2. Selvitystä varten haastatellut asiantuntijat.

2.3. Rajauksista

Tässä selvityksessä muistiystävällisellä asumisella tarkoitetaan asumista tavallisissa asuinnoissa kiinteänä osana asuinympäristöä ja sen toimintaa myös muistisairaana. Muistioireiden ja muistisairauden edetessä asuin ympäristön mahdollistamalla ratkaisulla voidaan tukea kotona asumista. Asuin ympäristössä on tarjolla asumisen tuen ja arjen palveluita, hyvinvointipalveluita sekä kotihoitoa muistioireisen ja muistisairaana asumisen tueksi. Ympäri vuorokautinen palveluasuminen jää tarkastelun ulkopuolelle.

Muistioireisista ja muistisairaista käytetään selvityksessä yhtenevää nimitystä muistisairas, vaikka kaikilla muistioireisilla ei ole diagnoosia. Muistisairaus etenee yksilöllisesti ja myös sairauden oirekuva on yksilöllinen. Muistioireet ilmenevät eri ihmisillä eri tavoin. Muistisairauden lievässä vaiheessa uudet tai monimutkaiset muistamista vaativat asiat vievät aikaa. Asukas voi tarvita ohjeistusta ja muistin tukea enemmän kuin aikaisemmin. Muistisairauden keskivaikeassa vaiheessa tarvitaan usein enemmän apua terveydestä ja hygieniasta huolehtimisessa, pukemisessa ja ulkoilussa. Muistisairauden vaikeassa vaiheessa apua tarvitaan jo lähes kaikissa toiminnoissa. Muistiystävällistä asumista kehittämällä voidaan vaikuttaa muistioireisten sekä oirekuva huomioiden lievää tai keskivaikeaa muistisairautta sairastavien tavallisen asumisen mielekkyyteen ja ajalliseen pidentymiseen.

3. Muistiystävällinen asuminen

Muistiystävällinen asuminen mahdollistaa mielekkään elämän toteutumista tavallisessa asunnossa, asuinrakennuksessa, pihapiirissä ja asuinalueella. Se tukee muistisairaana hyvää arkea ja kompensoi sairauden tuomia rajoitteita sekä ehkäisee muistisairauksien aiheuttamia haasteita.³⁴ Asumisen suunnittelussa tulee alusta asti huomioida muistisairauksien aiheuttamia keskeisiä haasteita, joita on kuvattu alla olevassa taulukossa.

Keskeisiä haasteita
Orientaation heikkeneminen: Aikaan ja paikkaan sidottu orientaatio, eksyminen, kokemus pärjäämättömydestä, epävarmuus, pelkääminen
Hahmottamisongelmat: Vaikeus hahmottaa aikaa, paikkoja ja erilaisia tiloja
Tasapainon heikkeneminen: Lihastoiminta, verenkierto, näköaisti, aivot, korvien tasapainoelimet, lääkkeet ja huono ravitsemustila vaikuttavat
Toiminnanohjauksen heikkeneminen: Kesken jäävät tehtävät, toiminta ei ole suunnitelmallista tai aloittaminen on vaikeaa
Motoristen taitojen heikkeneminen: Käveleminen, kirjoittaminen tai kehon hahmottaminen suhteessa aikaan tai paikkaan heikkenevät
Kommunikoinnin haasteet: Puheen hidastuminen tai rönsyileminen, sanojen etsiminen, unohtaminen
Muistiin liittyvät haasteet: Lähimuistin ja asioiden mieleen painamisen heikkeneminen, sairaudentunnottomuus, uuden oppimisen vaikeutuminen
Sosiaalisten suhteiden ylläpidon haasteet: Sosiaalisten taitojen heikkeneminen, elämänpiirin kaventuminen, aktiviteettien väheneminen, epävarmuus, passivoituminen, eristäytyminen

Taulukko 3. Muistisairauksien keskeisiä haasteita asumiselle ³⁵.

Muistiystävällisessä asuinympäristössä turvallisuus, esteettömyys, viihtyisyys, muistiin liittyvät haasteet sekä yhteisöllisyys on huomioitu. Muistisairaalle soveltuva asuinympäristö tukee asukasta muistisairauksien eri vaiheissa sekä aktivoi ja ylläpitää asukkaan olemassa olevaa toimintakykyä ja voimavaroja. Asuinympäristön tulee myös erilaisin keinoin kompensoida muistisairauksien tuomia toimintakyvyn puutteita. Sen tulee mahdollistaa osallisuus, sosiaalinen vuorovaikutus ja tukiverkoston olemassaolo sekä yhteisöllisyyden toteutuminen.³⁶ Esimerkiksi piha-alueet ja puistot sekä muut yhteisöllisyyttä luovat tilat ovat kohtaamisen paikkoja arjessa. Yhteisöllisyyden tunne kasvaa, kun ihmiset viettävät aikaa samoissa

³⁴ Muistiliitto tarjoaa tietoa muistiystävällisen asumisen kehittämiseen: [Muistiystävällinen ympäristö ja turvallisuus: Muistiliitto](#), Kts. myös Koramo et al. (2023); Rappe & Rajaniemi (2021); Rappe et al. (2018); Tampereen yliopiston arkkitehtuurin laitoksen Tulevaisuuden senioriasuminen 2023–2025-hankkeessa etsitään toimivia ikäystävällisen asumisen malleja.

³⁵ Dietz & Dieter (2024); Pohjanvirta (2021).

³⁶ Fleming, Zeisel & Bennett (2020); Kiikkilä (2020); Kotilainen et al. (2003); Sievänen et al. (2007); Cohen & Weisman (1991).

tiloissa, käyttävät samoja palveluita ja kohtaavat arjessa. Palvelut ja viheralueet kävelyetäisyydellä lisäävät myös arjen liikkumista, mikä ylläpitää fyysistä kuntoa. Arkipalvelut, kuten kauppa ja apteekki, ovat myös osa asuinympäristöä ja niiden tulee olla saavutettavissa.³⁷

Muistia tukevat tekijät luovat turvallisuutta ja jatkuvuutta. Asuinympäristön hahmotettavuus, ohjaavuus, houkuttelevuus ja informatiivisuus auttavat muistisairasta. Ihmisen mittakaava asuinympäristön suunnittelussa lisää sen ymmärrettävyyttä. Tilaratkaisujen selkeys sisä- ja ulkotiloissa, valaistus, kontrastit ja värit sekä opasteet ovat keskeisiä tilan hahmottamisessa. Väreillä voidaan luoda tunnistettavuutta ja ohjata kulkua³⁸. Valaistuksen tulee olla riittävä ja kohdentua keskeisiin paikkoihin³⁹. Valaistuksen avulla voidaan myös ohjata ja lisätä turvallisuuden tunnetta.

Muistiystävällisyys perustuu asuinympäristön tuttuuteen, ymmärrettävyyteen, erottuvuuteen muista ympäristöistä, esteettömyyteen, viihtyisyyteen sekä turvallisuuteen⁴⁰. Muistisairaalle asukkaalle ympäristön tuttuus on tärkeää arjen pärjäämisessä. Paikan selkeä identiteetti ja erottuvuus lisäävät sen tunnistettavuutta. Eri aikakausien rakennukset ja rakennetun ympäristön elementit voivat auttaa hahmottamaan ja tunnistamaan, missä ollaan ja minne suunnistaa. Selkeät visuaaliset opasteet ja reittimerkinnot, sekä erottuvat maamerkit ja levähdyspaikat kulkureitillä tukevat ikääntyneiden itsenäistä liikkumista. Visuaaliset ohjeet ja teknologiset ratkaisut voivat tukea suunnistautumista sairauden edetessä⁴¹.

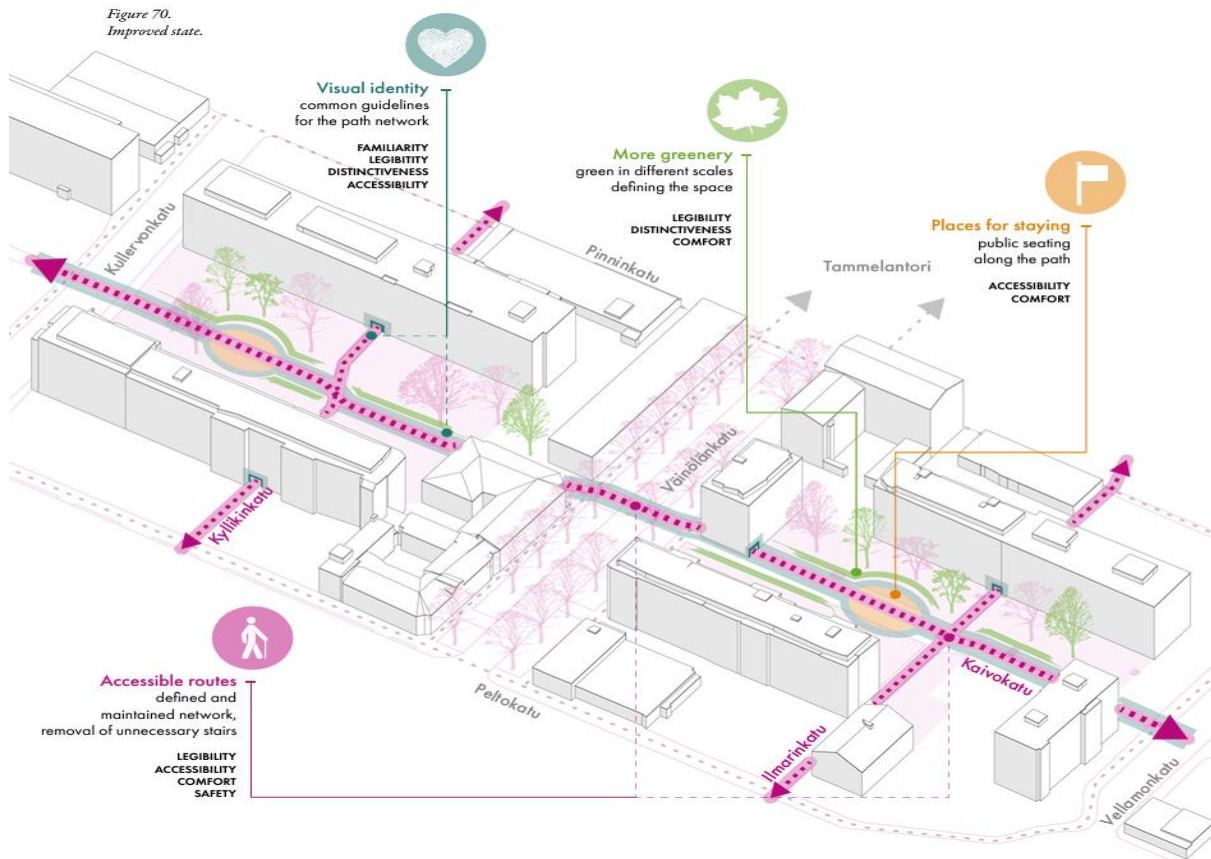
³⁷ Dietz & Dieter (2024); Välikangas (2024); Fleming, Zeisel & Bennett (2020); Diezt (2019); Sievänen et al. (2007); Vilpponen (2006); VR-EP Dementia -esitys: Tarkett, Petri Issakainen.

³⁸ Värinäkö muuttuu: ikäännyttäessä värimaailma haalenee, vihertyy ja harmaantuu. Kulunohjaus: esimerkiksi oman asuinkerroksen väri sininen. Savitaipaleen ikääntyneiden turvallisuutta parantava vaaleanpunainen kulkuväylä.

³⁹ Ikääntyvälle sopiva valon määrä on yleisissä tiloissa 400 lx ja kohdevalaistuksessa 700 lx. Suositeltu epäsuora valaistus ei aiheuta häikäisyä, valon ja varjon taitekohtia tai vastavaloa.

⁴⁰ Burton & Mitchell (2006).

⁴¹ Älykellot ja turvarannekkeet voidaan ohjelmoida siten, että henkilö voi vapaasti liikkua tutussa naapurustossa. Omaiset voivat saada tiedon, kun hän poistuu alueelta ja ohjata tarvittaessa asukasta takaisin kotiin.

Kuva 2. Tammelan muistiystävällisyyden kehittäminen⁴².

Helposti saavutettavat viheralueet, puistot ja aukiot ovat merkityksellisiä ikääntyneiden ja muistisairaiden hyvinvoinnin kannalta. Pihat ja puistot ovat kaiken ikäisten kohtaamispaikkoja ja voivat lisätä spontaania vuorovaikutusta ihmisten välillä. Esteettömät ja turvalliset kävelyreitit viherympäristössä sekä viihtyisät ja suojaisat oleskelualueet reittien varrella mahdollistavat oleskelun ulkona. Viherympäristö antaa kokemuksen vuoden- ja vuorokaudenajasta, ja stimuloi kaikkia aisteja. Oleskelun viherympäristössä on todettu voimaannuttavan muistisairaita ja vahvistavan heidän identiteettiään. Liikkumisen ulkona on myös todettu lisäävän heidän myönteisiä kokemuksiaan osallisuudesta, toimijuudesta ja vapaudesta⁴³.

4. Katsaus muistiystävällisen asumisen ratkaisuihin

4.1. Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus yhteistyössä ikääntyneiden kanssa

Maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa muistiystävällisen asumisen suunnittelu edellyttää osaaamista ja ymmärrystä muistisairauksien tuomista haasteista asumiselle. Osa kunnista on maankäytön ja kaavoituksen toimenpideohjelmissaan⁴⁴ huomioineet ikääntyneiden asumisen yhtenä merkittävänä

⁴² Juutistenaho (2021)

⁴³ Mmako, Courtney-Pratt & Marsh (2020). Ympäristön käveltävyys lisää muistisairaana aktiivisuutta ja osallisuutta (Tuomola 2020).

⁴⁴ Kts. esim. Jyväskylän Kymppi 2024 -ohjelma ([Kymppi-ohjelma](#)); Hämeenlinnan Suunnitelma ikääntyneen väestön tueksi ([Suunnitelma 2022–2026](#)).

osana asumisen kehittämisen kokonaisuutta. Hyvien ratkaisujen löytämiseksi tulee ikääntyneitä asukkaita ja asiantuntijoita osallistaa suunnitteluun. Heillä on kokemuksellista tietoa, jota voidaan hyödyntää suunnittelun tukena. Pitkään samalla alueella asuneet ikääntyneet ovat usein kiintyneitä omaan asuin-ympäristöönsä, jossa ovat myös heidän sosiaaliset verkostonsa, muistonsa ja kokemuksensa. Kehittä-mishankkeiden haasteena on uudistaa yhdyskuntarakennetta ja samalla säilyttää alueen sosiaalinen pääoma⁴⁵. Alla on esitelty esimerkinomaisesti muistiystävällisiä toteutuksia, joissa kuntien maankäyttöä ja kaavoitusta on toteutettu yhteistyössä ikääntyneiden kanssa.

Hämeenlinnan osallistava suunnittelu: maankäytön suunnittelu ja kaavoitus

Hämeenlinnan kaupungin virkahenkilöiden toimesta ikä- ja muistiystävällisyyttä kehitettiin vuosina 2021–2022 osallistavalla menetelmällä laajassa verkostoyhteistyössä keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Tuloksena tuotettiin kartta- ja toimenpidetason suunnitelma ikäihmisten tarvelähtöisen asumisen ja asuin-ympäristöjen toteutumiseksi Hämeenlinnan alueella.

Osallistavaksi menetelmäksi valittiin skenaariotyö. Työskentely toteutettiin kolmella erilaisella alueella: hyvinvointikeskusympäristö (Keinusaari), kaupunginosa (Jukola-Voutila) ja pitäjätajaama (Hauho). Skenaariotyöpajoissa tarkasteltiin alueen tarpeita ja tehtiin suositukset ikä- ja muistiystävällisen asumisen toteuttamiseksi. Hämeenlinnan kantakaupunkia tarkasteltiin ikäihmisten sijoittumisen näkökulmasta ja tehtiin suunnitelma ikä- ja muistiystävällisen asumisen ja asuin-ympäristöjen sijoittumisesta. Hyvinvointi-keskusympäristöä tarkasteltiin osana asuin-alueita, jossa hyvinvointikeskus tukee hyvää elämää toiminta-kyvyn muutoksista huolimatta. Kaupunginosaa (Jukola-Voutila) tarkasteltiin erityisesti muistiasumisen ja sen sijoittuminen näkökulmasta. Pitäjätajajamien osalta tehtiin ehdotus ikäystävällisyyden ja muistiystävällisyyden toteutumiseksi.⁴⁶

Kehittämisverkosto = ohjattu yhteiskehittämisen areena, jossa kaikki aihealuetta työstävät toimijat eri näkökulmineen kehittävät aihetta yhteisen osaamisen karttuessa (Asumisen HUB)

Mukana:

- Ikäihmiset
- Vanhusneuvosto
- Ikäihmisten vaikuttajaraati
- Virkamiehet/kaupungin väki
- Poliitikot
- Asumisen toimijat
- Vanhusten asuntosäätiö
- Kanta-Hämeen muistiyhdistys ry
- Omaishoitajat ja läheiset ry
- Kanta-Hämeen hyvinvointialueen kehittäjät
- Hämeen liitto
- Hämeen Kylät ry
- Palvelujen tuottajat
- JOPA ja muut vertaishankkeet
- Kiinteistöliitto Kanta-Häme
- Rakennussuunnittelijat, rakennuttajat
- HAMK, Tampereen yliopisto
- Ympäristöministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö

Kuva 3. Verkostoyhteistyökumppanit Hämeenlinnan osallistavassa suunnittelussa.

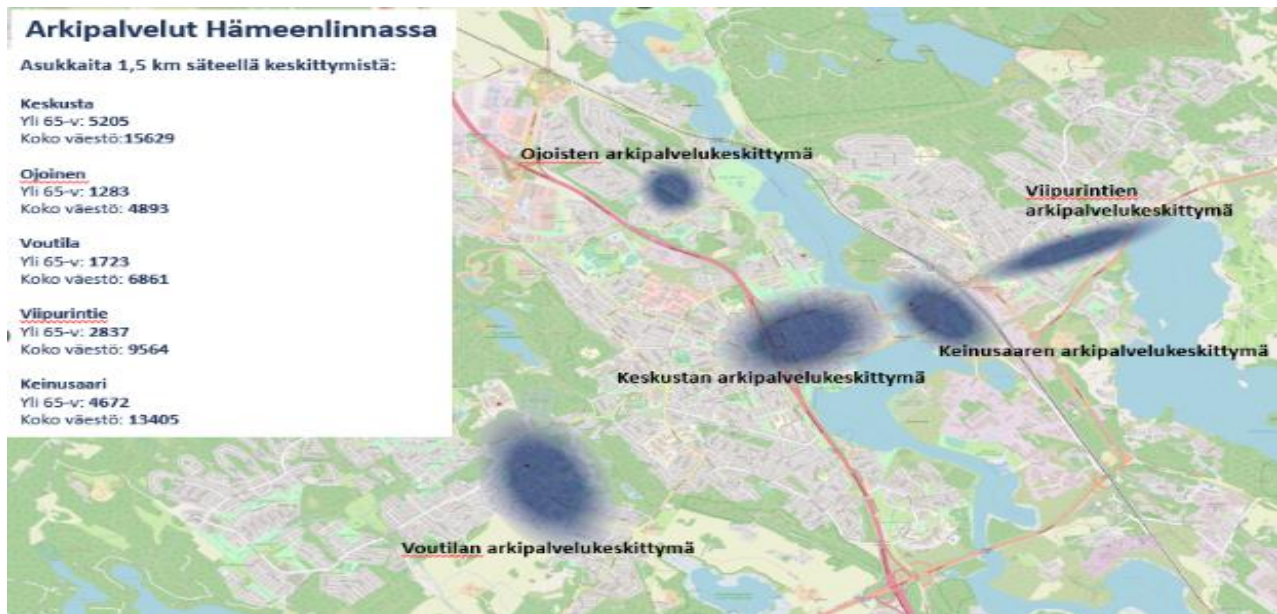
⁴⁵ Verma (2024). Asuntotonttien luovuttaminen ikääntyneiden asumiseen keskeisillä paikoilla, liikenteen solmukohdissa voi pitkällä aikavälillä hillitä sosiaali- ja terveystoimen kuluja. Ikääntyville soveltuvan esteettömän asuntokannan puute puolestaan voi johtaa kasvavaan avuntarpeeseen ja lisätä merkittävästi julkisia menoja.

⁴⁶ [Tulevaisuuden ikäihmisten asuminen Hämeenlinnassa](#)

Kantakaupungissa kehittämiseen soveliaat alueet valikoituivat ikääntyvien asukkaiden määrään ja toiveiden sekä arkipalvelujen sijoittumisen mukaan. Kauppojen, kahviloiden ja esteettömien ulkoilureittien sijainti määrittä haluttua asumisen sijoittumista enemmän kuin terveyspalvelujen läheisyys. Keskeistä oli, että terveyspalvelut ovat saavutettavissa esimerkiksi linja-auto- ja palvelubussiliikenneyhteyksin. Alla olevassa kuvassa on kuvattu millä alueilla Hämeenlinnan kantakaupungissa ikä- ja muistiasumista kannattaa lähteä kehittämään.

Kuva 4. Hämeenlinnan kantakaupungin ikä- ja muistiystävällisen asumisen kehittämispaikat⁴⁷.

Jokiniitty, Kirkkonummi: kaavoitus

Kirkkonummen Jokiniittyyn⁴⁸ on suunnitteilla ikä- ja muistiystävällinen asuinalue. Kaavoitus on hyväksytty kunnan kaavoitusohjelmaan vuosille 2023–2024. Kaavoitettava alue on luonnonkaunis, hyvin saavutettava ja joukkoliikenteen palvelutaso on hyvä. Alueelle suunnitellaan tiivistä ja matalaa asuntorakentamista, joka soveltuu myös muistisairaille asukkaille. Kaavoitettava alue sijaitsee Kirkkonummen uuden Hyvinvointikeskuksen läheisyydessä. Hyvinvointikeskus on aloittanut toimintansa syksyllä 2023. Alueen läheisyydessä on pienimittakaavaista rivitalo- ja omakotitalovaltaista asumista.

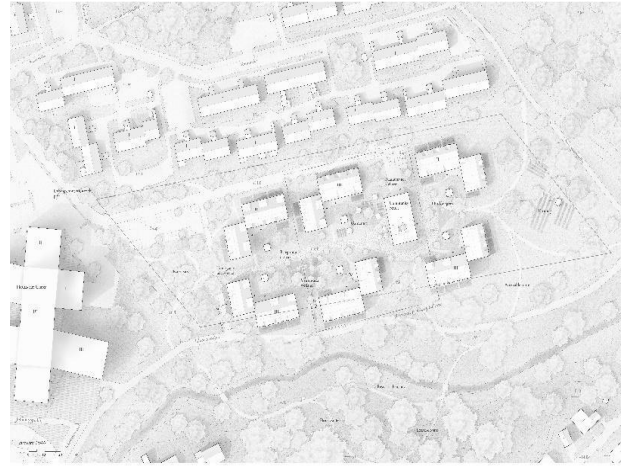
Asuinalueen asuntosuunnittelua, muistiystävällisyyttä ja käveltävyyttä on ideoitu yhteistyössä Aalto-yliopiston studiokurssin kanssa (kuvat 5. ja 6.). Esteettömät ja katkeamattomat kävelyreitit sekä autoliikenteestä vapaat suojaisat piha-alueet tekevät asuinalueesta turvallisen. Asuinrakennusten muodostamat erilliset piha-alueet tai osa koko alueesta voidaan tarvittaessa rajata aidoilla ja viherrakenteilla. Alueen läheisyydessä on myös laajat virkistysalueet ja hyvinvointikeskuksen yhteydessä on ulkoliikunta-alue.

⁴⁷ Välikangas (2023).

⁴⁸ https://kirkkonummi.fi/wp-content/uploads/files/637f1678c91058b88d000606/4_Keskiset_Jokiniitty.pdf

Kuva 5. Harjoitustyö, Rantamäki (2022)

Kuva 6. Harjoitustyö, Kontoniemi (2022)

Yhteenveto

Maankäytön suunnittelussa ja kaavoituksessa tarvitaan muistiystävällisen asumisen suunnitteluosaamisen lisäksi osaamista muistisairauksien vaikutuksista. Suunnittelu tulee toteuttaa yhteistyössä ikääntyneiden ja muiden keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa⁴⁹. Kaikille soveltuvan maankäytön ja kaavoituksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee tutkimusten ja esimerkkikohteiden valossa huomioida taulukossa olevat tekijät.

Huomioitavat tekijät	
Alueen mahdollisuudet	Väestöpohja ja ikärakenne, maankäyttö, palvelutarjonta ja muut hyvää arkea tukevat tekijät
Rakennetun ympäristön tarkastelu	Kaavoitus, tonttien luovutus, liikenneverkosto, viheralueet, asuinrakennukset Monisukupolvisen asutuksen sijoittuminen ympäristöön, peruskorjaustarpeet/täydennysrakentaminen Puistomaisuus pihapiireissä ja asuinympäristössä
Asuminen	Laadukkaat tai muokattavissa olevat asunnot, erilaiset asumisen ratkaisut, yhteisölliset ratkaisut, asumisen sijoittuminen, kohtuuhintaisuus
Omistusasuminen, asumisoikeusasunnot sekä vuokra-asuntotarjonta	Monipuoliset hallintamuodot alueella Asunto-osakeyhtiöiden tukeminen omien kiinteistöjen kehittämisessä Hissiavustukset ja korjausavustukset Korjausneuvonta
Asuinympäristön esteettömyys ja toimivuus	Asuinympäristön soveltavuus tai muokattavuus muistisairaille Esteetön yhteys sisä- ja ulkotilojen välillä Turvalliset asiointireitit Hahmotettavuus: valaistus, maamerkit ja opastus
Yhteisöllisyyden vahvistaminen	Kaikille avoimet julkiset ja puolijulkiset tilat Yhteiskäyttöiset tai jaetut tilat Toiminnallisuus ja yhteisöllisyyden mahdollisuus rakennetussa ympäristössä
Olemassa olevat palvelut	Palvelutarjonta, palveluiden synergiahyödyt, senioritalous Palveluiden saavutettavuus

⁴⁹ Hämeenlinnassa osallistettiin laajasti asukkaita, paikallinen muistiyhdistys ja muita yhdistyksiä, kylätoimijoita, vanhusneuvosto, kaupungin toimialoja, hyvinvointialue ja oppilaitoksia.

Liiketilat	Ravintolat ja kahvilat, kaupat, apteekit, kioskit, kampaajat, hierojat sekä kulttuuri ja virkistys Tilaresurssien jakaminen eri toimijoiden kesken
Monisukupolviset toiminnot	Eri sukupolvia yhdistävät tilat sisällä ja ulkona Osaaminen toimia muistisairaiden kanssa Koulutus palveluiden tuottajille
Reitistöt ja tiestöt sekä ympärivuotinen kunnossapito	Houkuttelevuus, esteettömyys, levähdyspaikat, informatiivisuus, virikkeellisyys Katkeamattomat jalankulkureitit, teiden ylitysten helppous Maastonmuodot
Julkinen liikenne ja bussipysäkit	Muistisairaiden tarpeet huomioitu Esteettömät asiointireitit
Identiteetti/historia/kyläkehitys	Paikan ominaisuudet, identiteetti ja historia huomioitu suunnittelussa

Taulukko 4. Ikä- ja muistiasumisen suunnittelussa huomioitavia tekijöitä.

4.2. Muistiystävällisiä asuinympäristöjä

4.2.1. Muistiystävällinen asuminen osana tavallista asumista

Hyvinvoinnin keskeinen lähtökohta asumisessa on asukkaan yksilöllisiä tarpeita vastaava koti. Turvallisen ja mielekkään elämän saavuttamiseksi sekä yksinäisyyden tunteen vähentämiseksi yhteisöllisyys ja asuinalueen mahdollisuudet ovat merkittäviä kehittämistarpeita⁵⁰. Erilaisten yhteisöllisten toimien on todettu lisäävän hyvinvointia ja näin hidastavan muistioireiden kehittymistä. Asuinalueita ja naapurustoja kehitettäessä tulee panostaa nykyistä enemmän sosiaalisuutta mahdollistaviin yhteisöllisten tilaratkaisujen ja toiminnan syntymiseen, arkipalveluiden läheisyyteen, esteettömiin kulkureitteihin, levähdyspaikkoihin, lähiliikunta- ja ulkokuntoilupaikkoihin sekä hyviin joukkoliikenneyhteyksiin. Alla on esitelty erilaisia kansainvälisiä ja kotimaisia kehittämistoimia.

Kansainvälisiä ratkaisuja

SilviaBo -asumiskonsepti, Ruotsi

Stiftelsen Silviahemmet on ruotsalainen kuningatar Silvian vuonna 1996 perustama voittoa tavoittelematon säätiö, jonka tehtävänä on levittää tietoa muistisairauksista erilaisten koulutushankkeiden kautta. Säätiön SilviaBo-asumiskonsepti sisältää tavallisen asunnon, joka on mukautettu turvalliseen asumiseen muistisairaille. Konseptissa korostuvat esteettömyys ja saavutettavuus sekä hahmottamista helpottavat tehostevärit ja turvateknologia. SilviaBo-asumiskonsepti on kehitetty Silviahemmet'n, rakennusyhtiö BoK-lokin ja sisustusalan yritys Ilean yhteistyön pohjalta vuonna 2015.⁵¹

Iris Murdoch Building, Stirling, UK

Iris Murdoch Building on Stirlingin yliopistokampuksella sijaitsevaa toimistotila muistisairauden tutkimukseen keskittyvälle osaamiskeskukselle (Dementia Services Development Centre, DSDC). Rakennus on samalla mallitalo, joka toimii esimerkkinä muistisairaille soveltuvasta ympäristöstä. Sekä rakennus- että tilasuunnittelussa on toteutettu hyväksi todettuja ratkaisuja muistisairaiden tarpeisiin. Rakennuksessa on vältetty käytävätiloja, ja sen avoin pohjaratkaisu tukee tilan ymmärtämistä ja visuaalista saavutettavuutta.

⁵⁰ Kts. [Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman aineistopankki - Ympäristöministeriö](#)

⁵¹ [Silviahemmet](#): SilviaBo -konseptiin pääsee tutustumaan tästä linkistä: [SilviaBo - the concept on Vimeo](#).

Rakennuksen aukotukset, ikkunat ja ovet, lisäävät tilojen läpinäkyvyyttä ja näkymiä ulos. Seinille on toteutettu syvennyksiä ja pieniä aukkoja, joihin voi asetella esim. henkilökohtaisia esineitä ja muistoja. Värit ja kontrastit on huomioitu ja ne esittävät muistioireisia tukevia toteutusratkaisuja. Esim. ovet, portaat, ja valokatkaisimet erottuvat taustastaan ja kalusteissa on käytetty läpinäkyviä kaapinovia. Käytännössä rakentamisessa on haasteellista tehdä kokeiluja tai pilottirakennuksia korkeiden kustannusten takia. Iris Murdoch Building on toteutettu ulkopuolisen rahoituksen turvin. Se toimii tavallisena työtilana tutkijoille, ei muistisairaille henkilöille. Rakennuksen avulla haluttiin antaa myönteinen kuva muistiystävällisyydestä. Rakennus on osoittanut, että hyvä ympäristö muistisairaille on toimiva myös muille henkilöille.⁵²

Rennesin satelliittimalli, Ranska

Ranskassa Rennesin alueella on kehitetty satelliittimallia, jossa yksittäisiä ikääntyville ja muistisairaille soveltuvia asuntoja on palvelukeskuksen läheisyydessä sijaitsevilla asuinkerrostaloissa. Palvelukeskus tukee muistisairaiden pärjäämistä arjessa ja mielekästä elämää. Palvelukeskuksen yhteistilat on mitoitettu niin, että ne tarjoavat mahdollisuuksia osallistua yhteiseen toimintaan. Palvelukeskuksen tarjoamat palvelut ovat myös alueen muiden asukkaiden käytössä. Pienten taajamien palveluiden läheisyyteen on kehitetty asumisen tapaa, jossa asukkaat asuvat omissa asunnoissaan, mutta jakavat yhteistilat ja osallistuvat voimavarojensa mukaan esim. ruuanlaittoon ja puutarhanhoitoon.⁵³

Green care: Grootenhout Elderly Estate, Hollanti

Grootenhout Elderly Estate -hoivayritys tarjoaa asumista 59 asukkaalle neljässä kohteessa. Asukkaat asuvat 5–8 hengen perhekodeissa, joissa heillä on makuuhuoneet. Päivätoiminta ja ruokailu järjestetään yhteisissä tiloissa. Jokaisessa talossa yöpyy henkilökunnan edustaja. Hoito muistuttaa Suomessa käytössä olevaa perhehoitoa, mutta hoitajat ovat hoivayrityksen palveluksessa.

Hoivapalveluyritys hyödyntää viherympäristöä kuntoutuksen apuna. Asukkaiden ja päivätoimintaan osallistuvien henkilöiden päivittäiseen kuntoutukseen liittyy eläinten ruokinta ja kasvien hoitaminen. Asukkaat kulkevat alueella vapaasti, eikä rakennusten ovia lukita. Asukkailla on mahdollisuus halutessaan poistua alueelta. GPS-teknologia mahdollistaa asukkaiden seuraamisen myös etänä.

Kuva 7. Piha-alueella on viihtyisiä oleskelu-alueita⁵⁵

Kuva 8. Eläimet ovat osa hoivaideologiaa⁵⁴

⁵² <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0142694X06000329>

⁵³ Hautala et al. (2022).

⁵⁴ Kuva: Verma I.

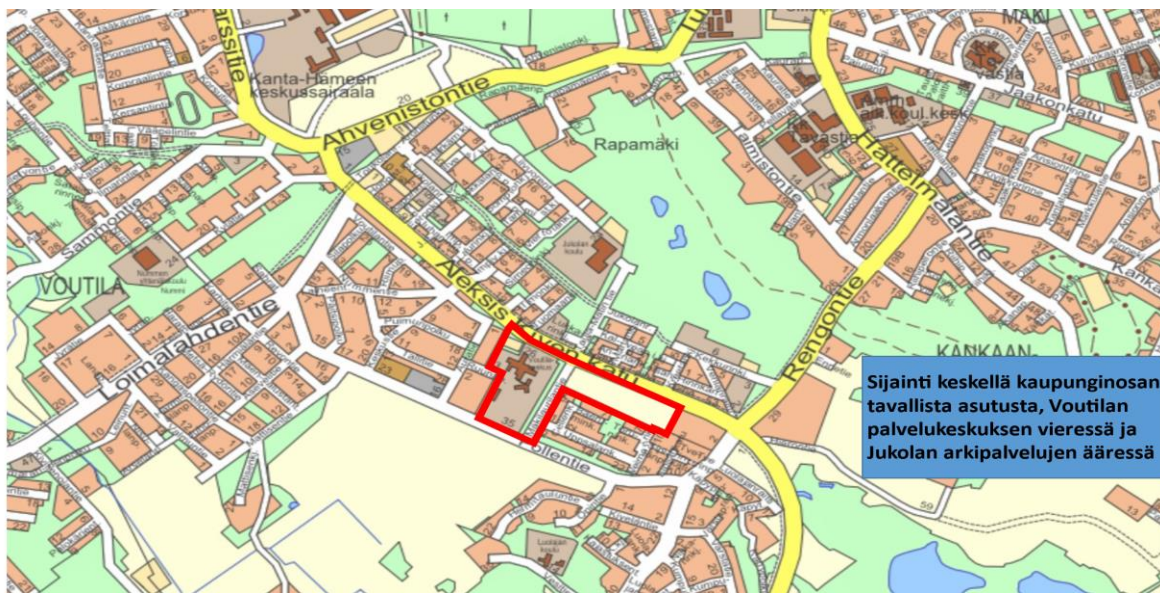
⁵⁵ sama.

Kotimaisia ratkaisuja

Hämeenlinnan puoliavoin-puolisuljettu muistiasuminen

Hämeenlinnassa Jukolan kaupunginosassa suunnittelussa oleva puoliavoin-puolisuljettu muistiasuminen toteutus on osa laajempaa aluesuunnittelua, jossa tavoitellaan muistisairaiden mahdollisuutta elää tavallista elämää tavallisissa asunnoissa ja asuinympäristöissä. Alla kuva Jukolan alueesta, jossa Voutilan palvelukeskus ja tuleva muistiasuminen toteutusalue on rajattu punaisella.

Kuva 9. Jukolan kaupunginosa ja puoliavoimen-puolisuljetun muistiasuminen⁵⁶.

Jukolan suunnittelussa on huomioitu arkipalveluiden, kuten kauppa, apteekki, siivous- sekä muiden vastaavien palveluiden läheisyys. Alueelta löytyy hyvinvointi- ja hoivapalvelut sekä terveyspalvelut. Siellä on ikääntyneille soveltuvaa asumista eri hallintamuodoilla. Lisäksi Voutilan palvelukeskuksen viereen ollaan rakentamassa esteettömiä pientaloja. Myös liikenneratkaisut on toteutettu saavutettavasti. Palvelukeskuksen ympäristö ja kulku Jukolan keskustaan on toteutettu esteettömästi riittävällä valaistuksella ja opasteilla talvikunnossapito huomioiden. Lähellä on monisukupolvisuutta mahdollistavia tiloja, kuten päiväkotia ja leikkialueita. Tontin asemakaavassa vanha rakennus suojeltu. Siihen on ideoitu yhteisöllistä toimintaa sekä hyvinvointipalvelutiloja.

Suunniteltu uusi rakennus, johon puoliavoin-puolisuljettu muistiasuminen sijoittuu, tulee Voutilan palvelukeskuksen viereen. Rakennuskokonaisuudessa on ravintola, tiloja hyvinvointiyrityksille, kuntoilutiloja, uimahalli, monitoimitiloja/vuokrattavia tiloja kolmannelle sektorille sekä yhteistiloja. Rakennus on suunniteltu muistisairaalle turvalliseksi. Kerrostalomainen rakennus toteutetaan kahdeksikkona⁵⁷. Tilasuunnitelu sisällä ja ulkona kannustaa liikkumaan ja ohjaa eteenpäin kotia kohti. Ensimmäinen silmukkapallo

⁵⁶ Välikangas (2023).

⁵⁷ Rakennusoikeus: tavoite 18 000 uutta neliötä, jolloin asuntoja noin 300. Rakennus mahdollistaa asukkaana näkökulmasta saumattoman kokonaisuuden: yhteisöllinen asuminen, asumisen tukipalvelut, kotihoito (kotipalvelut ja kotisairaanhoidot), ympärivuorokautinen palveluasuminen.

tulee lähelle palvelukeskusta yhdistyen yhdyskäytävällä palvelukeskukseen ja toinen silmukkapallo lähemmäksi tietä. Näin asunnoissa mahdollistuu näköyhteys tavalliseen elämään. Rakennuskokonaisuus muodostaa ns. pehmeitä muureja mahdollistaen helposti hahmotettavia ympyränmuotoisia kävelyreittejä sekä sisällä että ulkona. Teknologia tuo myös turvallisuutta; kulunvalvontajärjestelmä ja turvakameravalvonta tukevat asukkaiden liikkumista muistin rajoissa.

Tuusulan palvelukortteli

Tuusulaan toteutettiin vuonna 2020 osana asuntomessualueetta palvelukortteli, joka tarjoaa asumista ja palveluita ikääntyneille. Palvelukortteli sijaitsee Rykmentinpuiston alueella. Sen läheisyyteen on suunniteltu asunnot 400 asukkaalle. Tulevaisuudessa Rykmentinpuistoon voi toteutua asumista jopa 15 000 asukkaalle. Ikäystävällisyys on yksi alueen asumisen kehittämisen teemoista.

Toteutunut palvelukortteli sisältää yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista muistisairaille, lasten päiväkodin sekä koirien päivähoitolan samassa pihapiirissä. Puurakenteisen korttelin sisäpiha on suunniteltu siten, että eri sukupolvet, lapset ja ikääntyneet, voivat kohdata toisensa ja ulkoilla turvallisesti. Yhteisen pihan ympärillä on 25 ympärivuorokautisen palveluasumisen asukaspaiikkaa sekä 20 yhteisöllisen asumisen asuntoa. Yhteisöllisten asuntojen koko on 31,5 m² (16 asuntoa) ja 44,5m² (neljä asuntoa).

Kuva 10. Tuusulan hyvinvointikortteli: 1. piha-alue, 2. tehostettu ympärivuorokautinen palveluasuminen ja ruokala, 3. päiväkoti, 4. yhteisöllinen asuminen⁵⁸.

Aistipuutarha ja aistitiloja tukemassa muistia

Joensuun Riihisärkän kahdeksikon muotoisen palvelukeskuksen sisäpihoilla on aistipuutarhat. Puutarhoissa on paljon maisteltavia kasveja sekä omenapuita. Muunneltavalla valaistuksella puutarhaan voi luoda vaihtelevaa tunnelmaa. Luonnon äänten lisäksi toisessa puutarhassa voi kuunnella veden solinaa suihkulähteessä. Sisäpihoilla liikkuminen on suunniteltu ympärivuotiseen käyttöön niin, että puutarhaa ympäröivä kiveys pysyy sulana myös talvella⁵⁹. Kontiolahden Kaarnakodissa on toteutettu erilaisia aisteja herättelevä aistitila. Siitä löytyy takka, tuoksuja, sammalseinä ja suuri maisematapetti, jota on elävöitetty kolmiulotteisesti tekokasveilla ja huopakivillä. Tilassa on myös ruohoa muistuttava matto⁶⁰.

⁵⁸ Norlandia Care, Uki arkkitehdit, (kuvat Verma I.).

⁵⁹ [Riihisärkän hoivakodin aistipuutarhat tuovat iloa ja hyvinvointia asukkaalle - Ajankohtaista - siunsote.fi](#)

⁶⁰ [Kaarnakoti sai uudet asukkaat Kontiolahdella - Ajankohtaista - siunsote.fi](#) Myös Kajaanin Onnela-Kodin Kianto-aistihuone on tutustumisen arvoinen.

Muistia tukeva ulkoilureitti

Joensuun Ruusupuistoon on toteutettu ikä- ja muistiystävällinen kaikille avoin Kaivannonrannan ulkoilureitti. Tavoitteena on tukea kotona asuvien muistisairaiden ulkoilua. Reitillä on ikä- ja muistiystävällisiä elementtejä, jotka tukevat ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Valaistus, muistisairaalle soveltuva ohjeistus ja levähdysmahdollisuudet on huomioitu. Puistossa on mahdollisuus esteettömään liikkumiseen sekä veden ja luonnon läheisyydessä⁶¹.

Kuva 11. Joensuun ruusupuiston ikä- ja muistiystävällinen ulkoilureitti⁶².

Yhteenveto

Muistiystävällinen asuminen on hyvää asumista kaikille. Maassamme muistisairaille soveltuvia asuntoja on lähinnä hoivan piirissä, satunnaisesti Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n rahoittamissa seniorivuokrataloissa sekä omistusasuntoihin toteutettuina muutostöinä. Useiden hyvinvointikeskuksen yhteydessä toteutetaan satelliittimallia, jossa keskuksen välittömässä läheisyydessä on ikääntyneille soveltuvia asuntoja. Suoraan muistisairaille suunnitelluissa ja satelliittimaisesti sijoituvissa asunnoissa voidaan hyödyntää MonIA-hankkeen Visiota integroidusta asumisesta⁶³.

Muistiystävällisessä asumisessa kehittämisen suunta on kohti muistisairaalle avointa osallistumista asuin ympäristön elämään. Hämeenlinnan puoliavoin-puolisuljettu muistiasuminen -suunnitelmassa osallistuminen kaupunginosan elämään toteutuisi turvallisesti ja mielekkäästi. Ikäystävälliset kylät -hankkeessa Vantaan ja Kerava hyvinvointialueella edistettiin ikä- ja muistiystävällisyyttä laajassa asuinalueyhteistyössä. Muistisairaille soveltuvia asuinalue ratkaisuja on kehitetty, mutta niitä ei juurikaan huomioida kaupunkisuunnittelussa. Tulevaisuudessa monisukupolvisten asuintalojen, asuinalueiden ja naapurustojen kaikille soveltuva (Design-for-All) toteutus korostuu. Kunnilla on iso rooli muistiystävällisten asuin ympäristöjen toteuttamisessa.

⁶¹ [Kaivannonpuisto | pkmustiry.fi](https://www.pkmustiry.fi)

⁶² Kaivannonpuiston puistosuunnitelmaluonnos 5.10.2022. Joensuun kaupunki. Netissä ollut suunnitelma.

⁶³ [Visio muistisairaiden integroituun asumiseen \(aalto.fi\)](https://aalto.fi)

Green Care ja luontoperusteinen hoivatoiminta ovat vielä kehittymässä. Yksi Green Care toimintamalli on maatalaan perustuva toiminta. Kokemus tuttuudesta ja ymmärrettävyydestä luo emotionaalista turvallisuutta, joka auttaa muistisairaasta asukasta arjen toimissa ja ylläpitää muistisairaana taitoja. Tällä hetkellä luontohoiva keskittyy lähinnä maatilavierailujen järjestämiseen ikääntyneille. Maatiloilla järjestetään myös jonkin verran ikääntyneiden perhehoitoa⁶⁴. Erityisesti haja-asutusalueella ja Lapissa ikäihmisten perhehoito on kasvussa⁶⁵.

4.2.2. Muistikyläratkaisut

Dementia Village Associates⁶⁶ eli muistikylä -yhteistyökumppanit esittelevät sivuillaan 8 muistikyläprojektiä. Alla esitelty Hogeweyekin muistikylä kuuluu tähän verkostoon. Muut esitellyt kohteet tuovat erilaisia lähestymistapoja muistikyläkehittämiseen.

Hogeweyk muistikylä pilottina

Hollannin Hogeweyk oli ensimmäinen laajasti tietoisuuteen tullut kylämäinen asumisratkaisu muistisairaille. Hogeweyk rakennettiin muistikyläksi, jossa rakennukset toimivat pehmeinä seininä luoden turvallisen ulkoilutilan muistisairaille. Alueelta on yksi uloskuilu infopisteen ohi. Muistikylässä on erilaisia elämäntyyliä mukailevien asuintalojen lisäksi arkipalveluja, kuten kauppa ja ravintola sekä erilaisia harrastamahdollisuuksia tukien tavallista elämää.⁶⁷

Kuva 12. Hogeweyk-muistikylä⁶⁸.

Carpe Diem muistikylä

Norjassa on kehitetty ikääntymisen haasteisiin aluenäkökulmasta palvelujen tuottamisen mallia muistisairaille. Vuonna 2020 valmistunut Carpe Diem muistikylä sijaitsee Bærumin kunnassa, Oslon lähellä. Se on hoito- ja asumiskeskus muistisairaille ihmisille. Carpe Diem on avoin kunnan kaikille asukkaille ja tarjoaa palveluita myös lähiympäristöön. Rakennuskokonaisuuteen kuuluu asuntoja yhteensä 158 asukkaalle: 136 asuntoa muistisairaille (17 asuntoryhmää) ja 22 tehostetun ympärivuorokautisen hoivan paikkaa. Muistikylässä on myös päivätoimintaa 20 asiakkaalle⁶⁹. Asuinryhmät on sijoitettu kävelyreittien ja

⁶⁴ https://hyvinvointiamaatilalta.files.wordpress.com/2018/03/ikaantyvien_hyvinvointia_tukeva_maatilapaiva-toiminta.pdf

⁶⁵ www.perhehoitoliitto.fi/files/3071/phlehti0222_paajuttu_perhekoti_suosituksukset_small.pdf

⁶⁶ [Projects - DVA Dementia Village](#)

⁶⁷ [The Hogeweyk Dementia Village ~ Care concept](#)

⁶⁸ Kuvat: [The Hogeweyk Dementia Village ~ Care concept](#); [Hogeweyk Dementia Village | Bright Future for Dementia Care?](#)

⁶⁹ Høyland (2024) Erfaringer med "hagebyer" tilrettelagt for personer med demens, SINTEF

aukion ympärille. Asuinrakennukset on jaettu pienempiin osiin, ihmisen mittakaavaan ja helposti ymmärrettäviin tilakokonaisuuksiin. Jokainen asuinryhmä on erilainen, sisustus ja kalustus on toteutettu osittain kierrätystavaroilla, mikä tekee tiloista kodikkaan ja yksilöllisen.

Kokonaisuus luo kylämäisen pientalovaltaisen ympäristön, jonka tavoitteena on luoda viihtyisää tunnelmaa, jota täydentävät puutarhat ja aukiot. Ulkoalueet ovat selkeästi tunnistettavia tiloja, joissa on käytetty erilaisia maamerkkejä ja helposti tunnistettavia elementtejä. Ne ovat kaikille kunnan asukkaille. Rakennukset rajaavat muistikylän aluetta.

Kuva 13. Carpe Diem muistikylä (Nordic Office of Architecture)⁷⁰

Carpe Diem muistikylän tavoitteena on integroida muistisairaat osaksi yhteisöä ja tarjota asukkaille hyvää elämänlaatua. Rakennukset ja ulkotilat on suunniteltu lisäämään asukkaiden aktiivisuutta ja hallitsemaan arkea. Asukkaat voivat esimerkiksi kävellä koko muistikylän alueella ilman suljettuja ovia ja portteja. Muistikylän asukkaat nauttivat tutuista kodin mukavuuksista ja viihtyisistä yhteisistä tiloista, kuten kahviloista, yhteisökeskuksesta, kuntoilutiloista, puusepäntyöstä ja ulkokasvihuoneesta. Yhtenäiseksi kyläksi suunnitelluilla asunnoilla, hoivakeskuksella ja monitoimitalolla on avoin vuoropuhelu ympäröivän alueen kanssa. Yhteistyötä tehdään erilaisten tapahtumien ja tilaisuuksien merkeissä.⁷¹

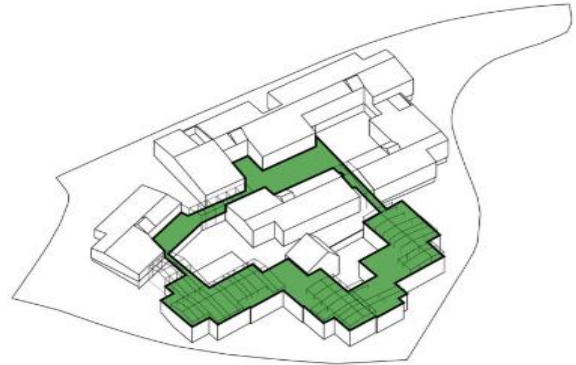
Furuset Hageby muistikylä

Furuset Hageby Oslossa vastaa sekä muistisairaiden asumisen tuleviin tarpeisiin että kehittää hiilineutraalia kaupunkialuetta ja laadukasta arkkitehtuuria. Kaltevaan maisemaan integroitu kyläkonsepti luo pienen yhteisön, jossa on erilaisia tila- ja maisemaominaisuuksia. Kylä itsessään myös yhdistää luontoa tilojen läpi kulkevalla vihreällä silmukalla ja kolmella puutarhalla, joissa jokaisessa on eri teemat ja kasvit. Tarkoituksena on, että muistisairaat voivat elää tavanomaisesti jatkuvuuden luomiseksi ja ilman suljetun tilan kokemusta. Kylä toimii turvallisena ja huolehtivana yhteisönä, jossa ihmiset tuntevat olonsa kotioksi ja turvallisiksi tunnistettavassa, luonnollisessa ja paikallisessa ympäristössä.⁷²

⁷⁰ Kuvat: Ward B. A.

⁷¹ [Carpe Diem Dementia Village \(Oslo\) — Open House Worldwide](#)

⁷² nordarchitects.dk/projects/furuset-hageby/

Kuvat 14. Furuset Habebymemorial, (NORD Architects⁷³).

New Direction Care muistikylä

New Direction Care Bellmeressä Australiassa on asuinyhteisö muistisairaille, jossa mahdollistuu sosiaalinen, aktiivinen elämä osana yhteisöä. Asuinyhteisö muistuttaa tyypillistä australialaista esikaupunkiyhteisöä, jossa on 17 taloa kuudella kadulla kahden hehtaarin alueella. Taloissa on seitsemälle asukkaalle omat makuuhuoneet, yhteinen keittiö, pesutupa, olohuoneet sekä etu- ja takapiha. Liikkumismahdollisuus ja pääsy ulkotiloihin ja laajempaan yhteisöön tarjoavat asukkaille tilaisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Asuinyhteisöllä on oma keskusta, jossa on kauppiaita ja palveluita; elokuvateatteri, kauppa, kahvila, kauneushoitola, yleislääkäri ja hammaslääkäri sekä liikuntakeskus. Ne ovat asukkaiden ja heidän perheidensä käytössä. Ympäröivää asuinyhteisöä kannustetaan hyödyntämään New Direction Caren palveluita. Lähellä on myös kaupungin keskusta, jossa on terveys- ja hyvinvointikeskus, kahvila ja joukko muita palveluita.⁷⁴

Kuva 15. New Direction muistikylä⁷⁵.

⁷³ 3RW

⁷⁴ [High Care Nursing Homes - Specialised Disability Accommodation \(newdirectioncare.com.au\)](http://newdirectioncare.com.au)

⁷⁵ Kuvat: [High Care Nursing Homes - Specialised Disability Accommodation \(newdirectioncare.com.au\)](http://newdirectioncare.com.au)

Yhteenveto

Muistikylämäisen asumisen kehittämisessä suunta on ollut suljetusta kyläratkaisusta kohti asuinalue/kaupunginosaratkaisua, johon on luotu pienimittakaavaista viihtyisää kaupunkitilaa. Alueen rajausta toteutetaan edelleen luomalla rakennuksista ns. pehmeitä seiniä, jolloin asukkaalle ei tule suljetun tilan tuntua. Yhteistyötä ympäröivien asuinalueiden kanssa on lisätty. Muistikylän asukkaita osallistetaan aktiivisesti toimintoihin ja alueiden asukkaita kutsutaan käyttämään muistikylien palveluita. Rakentamisessa kestävä kehitys ja hiilineutraali kaupunkikehitys on saanut jalansijaa. Erilaisia aistivirikkeitä on lisätty sisä- ja ulkotiloihin. Virikkeellisyttä on lisätty esimerkiksi toteuttamalla ulkoalueilla teemallisia puutarhoja.

Suomessa on ollut muistikylämäisen asumisen aloitteita, mutta niitä ei ole viety toteutukseen asti. Hyvinvointialueilla ollaan siirtymässä sosiaalihuoltolain yhteisöllisen asumiseen. Yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja säätiöiden kanssa on toteutettu erilaisia houkuttelevia tavallisen asumisen kohteita, joissa on ollut tai joihin on tulossa myös muistiystävällistä asumista. Tavoite kehittämistyössä on ollut suljetuista asuin-yhteisöistä kohti monimuotoisia, myös palveluita integroivia, yhteisöllisiä asumisratkaisuja ja näin monipuolistaen muistisairaiden asumisratkaisujen tarjontaa. Kestävä kaupunkikehitys tulee myös huomioida asumisratkaisuisissa, piha- ja asuinaluesuunnittelussa.

4.3. Muistiystävällisyys kohtaamisissa ja asenteissa

Kansallisen muistiohjelman 2012–2020 mukaan muistiystävälliset asenteet ovat pohja kaikelle muistisairaita koskevalle toiminnalle. Yleisesti tulisi ymmärtää, millaista on elää muistisairana ja mitä apua muistisairas ihminen voi tarvita. Tieto lievittää asiaa kohtaan tunnettua pelkoa ja ehkäisee kielteisten asenteiden syntymistä.⁷⁶ Asennemuutosta on edistetty kouluttamalla palveluntuottajia, asiakaspalvelijoita ja yrittäjiä sekä jakamalla tietoa muistisairaudesta asukkaille ja toimijoille.

Brygge ja muistiystävällinen asuminen kunnan strategiana

Bryggen 120 000 asukkaan kaupunki Belgiassa on ottanut muistiystävällisyyden osaksi kaupungin strategiaa. Tavoitteena on ollut tukea muistisairaiden kohtaamiseen liittyvää asennemuutosta ja kotona asumista mahdollisimman pitkään. Kaupunki on kehittänyt omia palveluitaan edistäen muistisairaiden asukkaiden ja heidän omaistensa päivittäistä asiointia ja liikkumista. Kaupungissa on järjestetty muistikävelyitä, joiden varrella on tunnistettavia historiallisia maamerkkejä. Kaupungin taidemuseot pitävät tutustumiskierroksia muistisairaille vierailijoille. Kaupunki on yhteistyössä poliisin kanssa avannut sovelluksen, jonka avulla voidaan ilmoittaa, mikäli muistisairas ikääntynyt on lähtenyt vaeltamaan.

Kaupunki on yhdessä yleishyödyllisen Foton-järjestön kanssa kouluttanut paikallisia yrityksiä ja toimijoita muistisairaahan henkilön kohtaamiseen ja toimimiseen hänen kanssaan⁷⁷. Monet yritykset ovat sitoutuneet avustamaan muistisairaita asiakkaita, mikäli he tarvitsevat apua tai ovat eksyneet. Muistiystävällisen palveluntarjoajan tunnistaa symbolista, punaisesta nenäliinasta, jossa on solmu.

---

⁷⁶ Rappe et al. (2018); STM (2012).

⁷⁷ Foton-järjestön omia palveluita ovat matalan kynnyksen muistikahvila, muistisairaiden kuoro sekä musiikki-illat ja luennot muistisairaille ja heidän läheisilleen.

Kuva 16. Muistiystävällisyydestä kertova symboli liikkeen ovella. Brygge, Belgia⁷⁸.

Suomessa vastaavaa neuvontaa ja ohjausta yrityksille on kehitetty mm. Muisti- ja ikäystävällinen Etelä-Pohjanmaa-hankkeessa (2017–2019). Hankkeessa kehitettiin toimintamalli ja valmennettiin yrityksiä kohtaamaan muistisairaita palveluissaan. Yrityksen muistiystävällisyys tuotiin mukaan osana asiakaspalvelun kehittämistä, joka voi hyödyttää sekä palvelunsaajaa että -tarjoajaa⁷⁹. Panostus asiakaspalvelun kehittämiseen nähtiin positiivisesti asiakasuskollisuutena ja yritysten tuloksena. Kun asiakas käyttää säännöllisesti samaa palvelua, palveluntarjoaja oppii tunnistamaan tämän tarpeet ja toiveet. Edellytyksenä kuitenkin on, että palvelun tarjoajan tilat ovat esteettömiä, visuaalisesti selkeitä ja informaatio sekä palveluista että hinnoista on selkeästi esillä.

Muistiystävällinen Vuosaari -hankkeessa (2017–2020) koulutettiin paikallisia yrityksiä, palveluntuottajia ja isännöitsijöitä yhdessä ikääntyvien asukkaiden kanssa. Paikallisella urheilutalolla on esimerkiksi viikoittaisia tanssi- ja aivotreeni-harjoituksia (Helsingin Muistiyhdistys). Harjoitukset toimivat matalan kynnyksen vertaistukiryhminä muistisairaille ja heidän omaisilleen. Viereisessä kirjastorakennuksessa on tarjolla digiopetusta ja yhteiskävelyitä ikäihmisille. Tilat ovat esteettömiä ja saavutettavia, hyvien julkisten liikenneyhteyksien päässä.

Yhteenveto

Muistisairaiden kasvava määrä edellyttää ymmärrystä ja tietoa kohdata muistisairas. Hyvinvointialueiden, kuntien, palveluntuottajien ja yhteisöllisten tilojen tarjoama tuki lisää muistisairaana oman elämänhallinnan ja arjessa pärjäämisen kokemusta. Samalla leimautuminen vähenee ja muistisairaat pysyvät osana yhteisöä.

4.4. Verkostoyhteistyö asuinalueella

Hyvinvointialueet, järjestöt ja säätiöt tekevät muistiasumista tukevaa työtä sekä tiedottamalla että järjestämällä toimintaa⁸⁰. Hyvinvointialueilla esimerkiksi Muistiliiton muistiluotsit osallistuvat muistisairaiden

⁷⁸ Kuvat: Verma I.

⁷⁹ Muisti- ja ikäystävällinen yritys -opas.

⁸⁰ Hyvinvointialueiden toteuttamaa: Ensitieto, päivätoiminta ja omaishoitajien tuki.

palvelupolkujen ja palveluiden suunnitteluun. He tuovat esiin muistisairaiden ja läheisten ääntä niin prosesseihin kuin päätöksentekoon. Monet muistiluotsit koordinoivat muistityön ammattilaisten verkostoja ja ovat mukana erilaisissa työryhmissä ja vapaaehtoistoiminnan verkostoissa.⁸¹ Vanhustyön keskusliiton järjestämä omahoitovalmennus tukee pariskuntia, joista toisella on muistisairaus⁸². Myös paikalliset muistiyhdistykset järjestävät tukea muistisairaille. Järjestöillä on myös muistisairaille kohdennettua kuntosalia ja muuta liikuntatoimintaa⁸³.

Muistisairaiden asuinympäristöihin on hankkeissa suunniteltu erilaisia asukkaita, heidän läheisiään, lähi-toimijoita (naapurit, vapaaehtoiset, seurakunta), palveluntuottajia, järjestöjä ja julkista sektoria yhdistäviä toimintoja. Kehittämishankkeissa ja kokeiluissa on etsitty resurssiviisaita toimintatapoja muistisairaiden asumiseen ja tarvittavaan arjen tukeen. Naapurustoapua ja kohtaamisia on tuettu lisäämällä muistisairaiden asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta. Liikkeelle lähtemistä, virikkeellisyyttä ja arjessa pärjäämistä on tuettu. Vapaaehtoistyön malleja, mahdollisuuksia ja hyviä käytäntöjä on myös selvitetty.⁸⁴

Kansainväliset esimerkit

Kulttuurikeskus Kaleidoskoop, Nieuwkoop Hollanti

Kaleidoskoop on kulttuurikeskus Nieuwkoop'n kunnan keskustassa Hollannissa. Kulttuurikeskuksen yhteydessä on myös asumista ikääntyneille ja muistisairaille. Keskuksen tavoitteena oli ensisijaisesti elävöittää kunnan keskustaa ja tarjota kohtaamispaikka kaikille alueen asukkaille. Kaleidoskoopin katutason palvelut kahvila-ravintola, kirjasto ja monitoimisali ovat kaikkien kuntalaisten käytössä. Esimerkiksi kahvila-ravintola toimii vapaaehtoisten ikääntyneiden työpanoksella. Keskuksessa on myös päivätoimintaa ikääntyneille. Kaikki rakennuksen tilat ovat esteettömiä. Kulttuurikeskuksen yläpuolella on asuinrakennus, jossa on asuntoja itsenäisesti asuville ikääntyneille (54 asuntoa) ja 3 ryhmäkotia muistisairaille (yhteensä 21 paikkaa).

Kuva 17. Kulttuurikeskus Kaleidoskoop, Nieuwkoop Hollanti⁸⁵.

⁸¹ Kts. <https://muistiliitto.fi/muistiluotsit/> Esim. Muistiliitto tavoittaa verkkosivujen kautta laajasti, viestii sosiaalisessa mediassa sekä julkaisee Muisti-lehteä, jossa on myös asumiseen liittyviä artikkeleita. Muistiliitto koordinoi puhelinpalvelu Muistineuvoa ja Vertaislinjaa.

⁸² Kts. Omahoitovalmennus <https://vtkl.fi/toiminta/omahoitovalmennus/>; Omaishoitajien Muistiovet-valmennus <https://omaishoitajat.fi/tule-mukaan/voimaa-vertaisuudesta/ovet-valmennus/>

⁸³ Myös osa kunnista toteuttaa liikuntapalveluja HYTE-toimintana.

⁸⁴ Kts. [Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelman aineistopankki - Ympäristöministeriö](#)

⁸⁵ Kuvat: Verma I.

Club Cefalon, Malmö Ruotsi

Etelä-Ruotsissa Malmössä sijaitsevan Club Cefalon tarjoaa päivätoimintaa alle 65-vuotiaille henkilöille, joilla on muistisairaus. Club Cefalon sijaitsee hyvien julkisten liikenneyhteyksien päässä, katutasoisen liikennehuoneistossa. Suurin osa asiakkaista saapuu itseksensä paikalle ja käyttää julkisia kulkuvälineitä itsenäisesti. Toiminta on tarkoitettu kotona asuville työkäisille muistisairaille, jotka haluavat aktiivista toimintaa ja sosiaalista kanssakäymistä vertaistensa kanssa. Toimintaan kuuluu ruuanlaittoa ja leipomista, kuntouluja ja kävelylenkkejä. Tilassa on myös Snoozelen eli valkoinen aistihuone, jonne asiakkaat menevät usein yhdessä lepäämään. Ohjattuun päivätoimintaan pääsee mukaan lääkärin tai sairaanhoitajan lähetteellä. Muistisairaavat osallistuvat toimintaan kerran tai useammin viikossa. Työntekijöitä on 4 ja asiakkaita on noin 8 päivässä. Perjantaisin yksikkö toimii muistikahvilana ja matalan kynnyksen kohtaamispaikkana muistisairaille, omaisille ja muistisairaudesta kiinnostuneille.

Kuva 18. Club Cefalon yhteistilat, Malmö Ruotsi⁸⁶.

Rozemarijn päiväkeskus, Brugge Belgia

Rozemarijn päiväkeskus Bruggessa Belgiassa tarjoaa päivätoimintaa alle 65-vuotiaille muistisairaille. Keskus on voittoa tavoittelemattoman Residential care network Spirit -järjestön ylläpitämä ja se on auki arkipäivisin. Päiväkeskuksessa on noin 5 asiakasta päivässä. Toiminta painottuu kuntouttavaan toimintaan ja arjen toimintojen tukemiseen: kaupassakäyntiin, ruuanlaittoon ja puutarhan hoitoon. Päiväkeskus sijaitsee keskellä asuinalueita, tavallisen omakotitalon tiloissa. Toiminnan mahdollistaa lähistöllä sijaitseva saman järjestön ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikkö.

---

⁸⁶ Kuvat: Verma I.

Kuva 19. Rozemarijn päiväkeskus, Brugge Belgia⁸⁷.

Kotimaiset esimerkit

Piippurannan klubi, Jyväskylä

Jyväskylän Piippurannan klubi on kaikille avoin kohtaamispaikka, jonne voi tulla viettämään aikaa ja tapaamaan muita, harrastamaan, juomaan kahvia tai lukemaan lehtiä. Klubilla on ohjelmaa kaikenikäisille. Jyväskylän kaupungin koordinaattorien tehtävänä on rakentaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Vapaaehtoisten luotsaamat ryhmät kutsuvat mukaan keskustelemaan, harrastamaan ja kuntoilemaan. Senioritreffeillä tutustutaan ja vietetään aikaa yhdessä tai kuunnellaan infoja ajankohtaisista aiheista. Muistisairaille järjestetään Muisteluskävely-nimikkeellä tapatumia. Klubin yhteydessä on satelliittimallisesti seniorivuokra-asumista, joka soveltuu myös muistisairaille. Klubi toimii yhteisöllisenä arjen tukena. Lisäksi samassa talossa on hyvinvointialueen järjestämää ympärivuorokautista palveluasumista.⁸⁸

Oppimisympäristöt asumisympäristöinä

Yhdysvalloissa yliopistot ovat kehittäneet kampusalueita, joissa opiskelija-asumisen lisäksi on asumista ikääntyneille. Ikääntyneet voivat osallistua yliopiston kursseille ja toimia sopivissa tilanteissa mentoreina tai vapaaehtoisina oppimisen tukijoina. Ikääntyneet asukkaat voivat käydä syömässä opiskelijaravintolassa, asioimassa kirjastossa ja osallistua harrastuskursseille sekä käyttää kuntosalia. Yhteistyötä puolin ja toisin tapahtuu myös erilaisten palveluiden kautta: ikääntyvät ostavat esimerkiksi siivous- tai asiointipalvelua ja opiskelijat tarvitsevat lastenhoitoapua. Kokemusten mukaan ikääntyvien asukkaiden sosiaalinen elämä yliopistoyhteisössä on aktiivista ja myös muistin heikkenemistä ehkäisevää. Lisäksi toimintatapa tukee asumisen onnistumista myös muistisairauksien alkuvaiheissa⁸⁹.

Oppimisympäristöä asuinympäristönä ollaan jalkauttamassa Suomeen Helsingin Jätkäsaarena osana Helsingin kaupungin Kehittyvä kerrostalo -ohjelmaa. Kansanvalistusseura säätiö on mukana Jätkäsaaren elinikäisen oppimisen kiertotalouskorttelin toteuttamisessa⁹⁰. Kiertotalouskortteliin tulee ikääntyneiden vuokra-asumista ja ylisukupolvista asumisoikeusasumista. Kiertotalouskortteliin tulee myös Kansanvalistusseura säätiön sivistyskulma: opiskelu- ja tapahtumatilat, joissa tarjotaan moninaisia mahdollisuuksia opiskella sekä korttelin ja alueen asukkaille että säätiön ylläpitämän Etelä-Helsingin kansalaisopiston opiskelijoille. Kiertotalouskortteli yhdistää oppimisen teemalla eri ikäryhmät yhteiseen arkeen tukien myös

⁸⁷ Kuvat: Verma I.

⁸⁸ [Jyväskylän kaupungin lähitalot | Jyväskylä.fi \(jyvaskyla.fi\)](http://jyvaskyla.fi)

⁸⁹ [Senior Housing Goes Back to School: University-Based Retirement Communities \(assistedliving.com\) ASU breaks ground on Mirabella project | ASU News](http://www.assistedliving.com)

⁹⁰ Konsortiossa ovat mukana Kansanvalistusseura sr, Yrjö ja Hanna -säätiö, YIT, ARK-House Arkkitehdit ja A-Insinöörit.

muistisairaiden pärjäämistä. Kahvila, yhteisölliset tilat ja korttelipiha esiintymisportaineen lisäävät yhteisöllistä elämää ja oppimisen toteutusvaihtoehtoja.⁹¹

Yhteenveto

Muistisairaiden asumisen tarpeisiin vastaavaa monitoimijaista verkostoyhteistyötä on organisoitu hyvinvointialue- tai kuntajohtoisesti. Tavallisissa asunnoissa erilaisilla asuinalueilla muistisairaiden kotona asumista tukevia verkostoyhteistyön ratkaisuja on toteutettu lähinnä Muistiliiton ja muiden muistiasiaa edistävien yhdistysten toimesta.⁹² Lisäksi asuinalueilla on tehty erilaisia verkostoyhteistyöhön perustuvia pilotointeja. Niiden jatkuvuuden haasteita on usein ollut joko rahoituksen loppuminen tai henkilövaihdokset.

Kehittämistä tulisi nyt suunnata kohti tavallisia kaupunki- ja asukastiloja, jotka ovat kutsuvia, saavutettavia, innostavia eri sukupolville sekä sisältävät monenlaisia aktiviteetteja. Kulttuurikeskus Kaleidoskoop kaikienikäisille soveltuvine aktiviteetteineen on hyvä esimerkki tällaisesta tilasta. Myös elinikäisen oppimisen asuinympäristöt tarjoavat eri sukupolvien kohtaamisia, innostavaa tekemistä ja hyvinvointia tuottavia mahdollisuuksia.

Muistisairaille tarvitaan asuinalueilla myös vertaistukea sekä monipuolisia harrastemahdollisuuksia, joissa kuntouttavalla otteella tuetaan arjen taitojen säilymistä. Mutta tätäkin toimintaa voidaan toteuttaa tavallisessa asuintalossa keskellä asuinaluetta. Tavoitteena on pyrkiä pois eristävästä elementeistä.

4.5. Vaikuttavuus ja miten sitä on tarkasteltu

Vaikuttavuudella tarkoitetaan tietyllä toiminnalla aikaansaattua tavoitteellista ja haluttua muutosta kohteena olevaan haasteeseen. Muistiystävällisen asumisen toteuttamisessa vaikuttavuudella voidaan todentaa, minkälaisia asioita tekemällä tai mihin toimiin keskittymällä saadaan myönteisiä vaikutuksia asiakkaan tilanteeseen tai muistiystävällistä asumista tuottavien tahojen toimintaan ja aiheutuviin kustannuksiin. Muistiystävällisessä asumisessa ja siihen liittyvissä toiminnoissa vaikuttavuutta ei ole tarkasteltu kuin muutamasta näkökulmasta. Kansainväliset ja kotimaiset tutkimukset ovat pääosin kohdistuneet muistiystävällisen asumisen ja yhteisöllisyyden hyvinvointia lisääviin tekijöihin sekä palvelutarpeiden vähentämiseen. Vaikuttavuuden tarkastelussa kustannusten tulee aina olla huomioituna.⁹³

Tutkimusten mukaan panostaminen muistiystävälliseen asumiseen kannattaa sekä hyvinvoinnin lisääntymisen että kalliiden palveluiden välttämisen näkökulmista. Kotimaisissa kyselyissä on selvitetty ikäänntyneiden tulevaisuuden asumistoiveita kehittämistyön pohjaksi. Niiden perusteella ikäänntyneet haluavat asua turvallisissa, esteettömissä kodeissa, joissa mielekäs elämä ikäännyttäessä on mahdollista. Tutut naapurit ja yhteisö korostuvat. Yhteisöllisyyden olemassaolo nähdään tärkeänä huomioiden sen omaehtoisuus. Asuinympäristöltä toivotaan mahdollisuutta toimintakykyä ylläpitävään elämään, samalla kun erilaiset kotona asumista tukevat palvelut ovat saavutettavissa. Ikäänntyvät haluavat asua tavallisen asumisen joukossa.⁹⁴

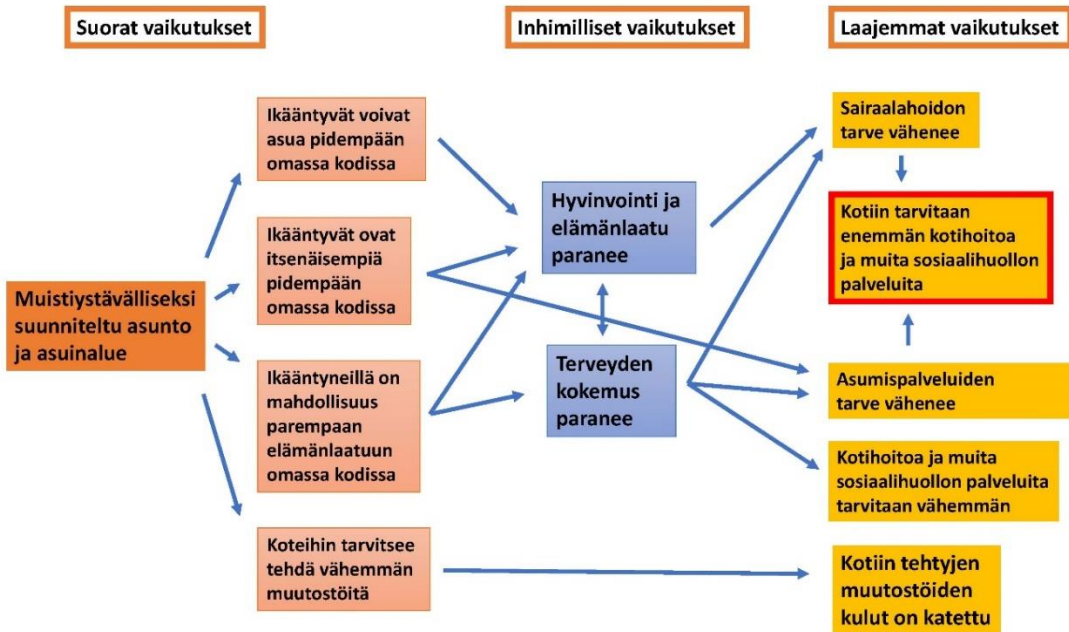
⁹¹ [Sivistyskulma saa pysyvät tilat Helsingin Jätkäsaareen elinikäisen oppimisen kiertotalouskorttelista - Kvsäätiö \(kansanvalistusseura.fi\)](#)

⁹² Suomessa työikäisiä muistisairaita on noin 8 000. Monilla heistä on erilainen perhetilanne kuin ikäänntyneillä sairastuneilla, ja he haluavat jatkaa aktiivista elämää. Työikäiset ovat usein hyvässä fyysisessä kunnossa, haluavat osallistua harrastuksiin ja kuntoutukseen. Oma kohtaamispaikka työikäisille muistisairaille on tärkeä vertaistuen kannalta.

⁹³ Kts. esim. Pitkänen et al. (2020).

⁹⁴ Monet ikäänntyneet eivät halua muuttaa pois tutusta asuinympäristöstään. Siksi tulee huomioida myös asuntojen muutostarpeet. Kyselyjä ovat tehneet mm. Asikkala, Hämeenlinna, Jyväskylä ja Kuopio.

Panostaminen muistiystävälliseen asumiseen lisää muistisairaana hyvinvointia. Samoin itsenäinen, mielekäs elämä ja kotona asuminen mahdollistuvat pidempään. Asuntoihin myöhemmin tarvittavat muutostyöt ovat myös vähäisiä. Alla olevassa kuvassa on kuvattu muistiystävällisen asumisen toteuttamisen merkitystä suhteessa tarvittaviin palveluihin.

Kuva 20. Muistiystävällisen asumisen vaikuttavuus suhteessa hyvinvointiin ja palvelutarpeisiin⁹⁵.

Yhteisöllisen asumisen ja yhteisöllisen toiminnan vaikuttavuudesta on vähän tutkimusta. Kansainvälisissä tutkimuksissa eri sukupolvia edustavien asukasryhmien hyvinvointia, naapuruston tukea ja aktiivisuutta on verrattu suhteessa perinteisiin asumismuotoihin. Samoin on verrattu asukkaiden tuen tarpeen ja kotihoidon kustannuksia yhteisöasumiskohteissa suhteessa palveluasumisessa asuviin. Tutkimusten mukaan hyvä elämänlaatu ja terveydellisten ongelmien väheneminen ovat selitettävissä yhteisöllisellä asumisella⁹⁶.

Kustannusvaikuttavuudella tarkoitetaan jollain toiminnolla aikaansaatuja vaikutuksia suhteutettuna syntyneisiin kustannuksiin⁹⁷. Muistiasumisen kustannusvaikuttavuuteen suoraan liittyvää tutkimusta ei löydy kansainvälisestä eikä kotimaisesta kirjallisuudesta. Yksi haasteista on asumisen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon arvioinnin ja toimenpiteiden toteuttamisen monimutkainen rakenne, jossa kustannukset ja hyödyt jakautuvat epätasaisesti.⁹⁸

Irlannissa tehdyn arvion mukaan panostaminen ikäystävällisiin asumisratkaisuihin tuo noin 30 vuoden tarkastelujaksolla miljoonien säästöjä julkiselle sektorille. Arviointi perustui laskelmalle, mitä kustannuksia voidaan välttää toteuttamalla kaikille soveltuvia, ikäystävällisiä asuntoja. Arvioinnissa verrattiin sekä yksityisen että julkisen tarjoamaa asumispalvelua tilanteeseen, jossa ikääntyneille soveltuvaa asumista ei

⁹⁵ DesHCAs Economic Framework.

⁹⁶ Välikangas (2017); Kehl & Thenin (2013).

⁹⁷ Kustannusvaikuttavuudesta ikääntyneiden asumisessa kts. Koramo et al. (2023).

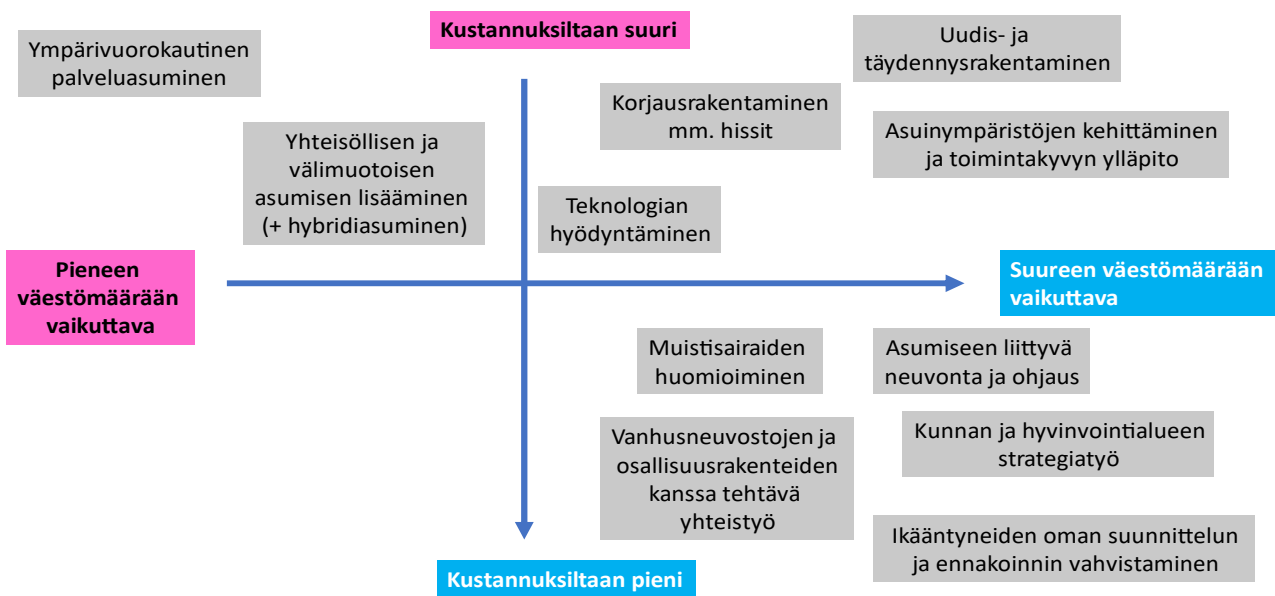
⁹⁸ Rutherford (2023).

olisi tarjolla. Palveluiden kokonaiskustannuksia tarkasteltiin laajasti rakentamisen, asumistuen, kotihoiton, päivätoiminnan, terveyspalveluiden sekä sairaalajaksojen osalta. Kaikkien ikäystävällisten asumisratkaisujen todettiin tuovan säästöjä⁹⁹.

Keskeistä on edistää kaikille soveltuvaa ja muistisairaat huomioivaa suunnittelua. Esimerkiksi värien ja kontrastien sekä muiden hahmottamista helpottavien yksityiskohtien toteuttaminen ei ole kallista. Jokainen rakennushanke on erilainen kustannuksiltaan. Rakentamiskustannuksiin vaikuttavat esimerkiksi tontin sijainti ja rakennuspaikan maaperä sekä valitut rakennusmateriaalit. Muistiystävällisyyden sekä esteettömyyden toteuttaminen rakentamisen aikana on huomattavasti edullisempaa kuin rakennusten ja asuntojen korjaaminen jälkikäteen. Olemassa olevien asuinrakennusten muistiystävällisyyttä voidaan kehittää muiden korjaustoimien yhteydessä.

Suomen yhteiskunnallisessa viitekehyksessä kustannusvaikuttavuutta lisääviä toimia ikä- ja muistiystävällisessä asumisessa ovat ikääntyneiden oman ennakkoinnin ja suunnittelun tukeminen, osallisuuden vahvistaminen sekä asuinympäristöjen kehittäminen huomioiden ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpito. Kustannusvaikuttavaa on esimerkiksi toteuttaa houkuttelevia ikä- ja muistiystävällisiä asuinympäristöjä. Ikääntyneiden osallisuus suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi huomioida kunnissa jo strategiatyössä.¹⁰⁰

Kuva 21. Toimenpiteiden kustannusvaikuttavuus ikä- ja muistiystävällisessä asumisessa¹⁰¹.

Kaupunkiympäristön esteettömyydellä ja kunnossapidolla sekä valaistuksella voidaan lisätä ikääntyneiden liikkumista, omatoimisten vuosien määrää sekä ehkäistä tapaturmia. Ikääntyneiden kaatumiset johtavat usein murtumiin, jotka aiheuttavat pitkäaikaista kärsimystä ja vaativat kallista erikoissairaanhoidoa.

⁹⁹ Mulholland (2020): Yhteisöllisen asumisen arvioitiin noin 15 % asukkaista siirtävän vuodella muuttamista raskaampaan hoivaan ja lyhentävän merkittävästi sairaalajaksoja.

¹⁰⁰ Koramo et al. (2023).

¹⁰¹ Koramo et al. (2022).

Panostamalla kaupunkiympäristön esteettömyyteen, talvikunnossapitoon ja ennalta ehkäisemällä kaatumisia säästetään julkisen terveydenhuollon resursseja ja varoja¹⁰². Suomessa vuonna 2018 tehdyn selvityksen mukaan liikkumattomuus aiheuttaa arviolta vuodessa yli 100 miljoonan lisäkustannuksia ikääntyneiden palveluihin¹⁰³. Liikkumisen avulla on mahdollista ehkäistä myös lonkkamurtumia.

Yhteenveto

Muistiystävällisen asumisen toteutuminen sekä yhteisöllisyys lisäävät muistisairaana hyvinvointia ja vähentävät palvelujen tarvetta. Muistiystävällinen asunto, asuintalo, pihapiiri ja asuinalue sekä näiden yhteisöllisyys ovat myös ikääntyneiden omia toiveita. Kotona asumista tukevat palvelut tulee olla asukkaiden saavutettavissa. Houkuttelevia muistiystävällisiä asuin ympäristöjä tarvitaan lisää. Niitä tulee toteuttaa sekä olemassa oleville asuinalueille että palvelujen läheisyyteen. Myös vanhaa asuntokantaa tulee korjausten yhteydessä kehittää ikä- ja muistiystävälliseksi.

Kustannusvaikuttavuudelle tulee jatkossa laittaa enemmän painoarvoa, vaikka sen osoittaminen on haasteellista. Tutkimuskirjallisuudessa tuodaan esiin, että muistiasumisen erilaisten tekijöiden mukaanotto jo suunnitteluvaiheessa ei ole kustannuksiltaan kallista. Osaava muistiystävällisen asumisen suunnittelu tuottaa laadukasta asumista kaikille ikäryhmille¹⁰⁴. Rakennuttajakokemuksesta saatuun tietoon perustuen voidaan todeta, että muistiasumisen suunniteltu toteuttaminen on monesta eri näkökulmasta kustannusvaikuttavaa ja suomalaisten ikäkehitys huomioiden sitä ei voida ohittaa.

5. Keskeiset johtopäätökset kansainvälisistä ja kotimaisista esimerkeistä

Alla olevaan taulukkoon on koottu kansainvälisen ja kotimaisen tarkastelun tuottamat keskeiset opit hyödynnettäväksi. Taulukosta löytyy tarvittavat keskeiset tekijät, toimintatavat ja johtopäätökset.

Muistiystävällinen asuminen osana tavallista asumista

- Muistiystävällisiä asuntoja, asuintaloja ja asuinalueita tarvitaan lisää muun asutuksen yhteyteen
- Tonttivaraukset ikäystävällisille ja kaikille sopiville asuinrakennuksille
- Olemassa olevan asuntokantaa tulee kehittää ikä- ja muistiystävälliseksi
- Huomioitava kulkureittien ohjaavuus ja kutsuvuus (valaistus, opasteet, selkeät reittimerkinnot ja välietapit), tilojen hahmotettavuus (tilojen erottuvuus, valaistus, värit, kontrastit ja materiaalit) ja ymmärrettävyys (esim. tutut esineet ja huonekalut, visualisoidut ohjeet, helpokäyttöisyys)
- Kehittämisessä kohti muistisairaalle avointa osallistumista asuinalueen elämään turvallisesti: suljetuista asuinyhteisöistä ollaan menossa kohti monimuotoisia, palveluita integroivia, yhteisöllisiä asumisratkaisuja
- Kunnilla on iso rooli muistiystävällisten asuinalueiden kehittämisessä. Se voi olla osa hyvinvointisuunnitelman toteutusta.

¹⁰² https://static1.squarespace.com/static/65eaba05a61c166415f89a79/t/66e9257e4ef53d5d0a7a4e61/1726555528491/Ageing_in_the_Arctic_eng-2024.pdf

¹⁰³ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160724/31-2018-Liikku-mattomuiden%20lasku%20kasvaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹⁰⁴ Bowes et al. (2023); Koramo et al. (2023); Dietz (2019).

Muistiystävällisyys kohtaamisissa ja asenteissa

- Muistisairaiden määrän kasvu edellyttää ymmärrystä ja tietoa kohdata muistisairaita
- Kuntien, palveluntuottajien ja yhteisöllisten tilojen tarjoama tuki lisää muistisairaana oman elämänhallinnan ja arjessa pärjäämisen kokemusta
- Leimautumista tulee vähentää, jotta muistisairaavat pysyvät osana yhteisöä.

Verkostoyhteistyö asuinalueilla

- Kehittämistä tulee suunnata kohti tavallisia kaupunki- ja asukastiloja, jotka ovat kutsuvia, saavutettavia, innostavia eri sukupolville sekä sisältävät yhteisöllisyyttä, aktiviteetteja ja oppimisen mahdollisuuksia
- Erilaisten yhteistä toimintaa mahdollistavien toimintatapojen jatkuvuus ja vetovastuu tulee suunnitella
- Eristävien tekijöiden minimointi sekä kuntoutumisen ja arjen taitojen tukeminen.

Vaikuttavuus

- Muistiystävällisen asumisen suunnitelmallista toteuttamista ikäkehitys huomioiden ei voida ohittaa
- Houkuttelevien muistiystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen tulee toteuttaa yhdessä ikääntyneiden kanssa
- Muistiystävällinen asuminen vaikuttaa muistisairaana hyvinvointiin ja sillä voidaan vähentää palveluiden tarvetta ja siten kustannuksia
- Kaupunkiympäristön esteettömyydellä ja kunnossapidolla voidaan ennaltaehkäistä tapaturmia ja säästää terveydenhuollon kustannuksissa
- Muistiasumisen toteuttaminen on monesta eri näkökulmasta kustannusvaikuttavaa, kyse on kaikille sopivasta suunnittelusta ja toteutuksesta.

Taulukko 5. Kansainvälisen ja kotimaisen tarkastelun keskeiset opit.

6. Tarkastelu tapausesimerkkien kautta

6.1. Käräjätörmä – alkuvaiheen suunnittelu ja osallisuus

Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä -hankkeen (2018–2021) tarkoituksena oli edistää yhdessä tulevien asukkaiden kanssa alueen muistiystävällistä ja yhteisöllistä asumiskulttuuria¹⁰⁵. Tavoitteena oli kehittää muistisairaille ja muille tuleville asukkaille yhteisöllisiä tapoja kohtaamisen, osallisuuden ja sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Samalla haluttiin kehittää uudenlaisia asumisen ja hoivan toimintatapoja, jotka tukevat eri-ikäisten kotona asumista ja osallisuutta kylän toimintoihin.

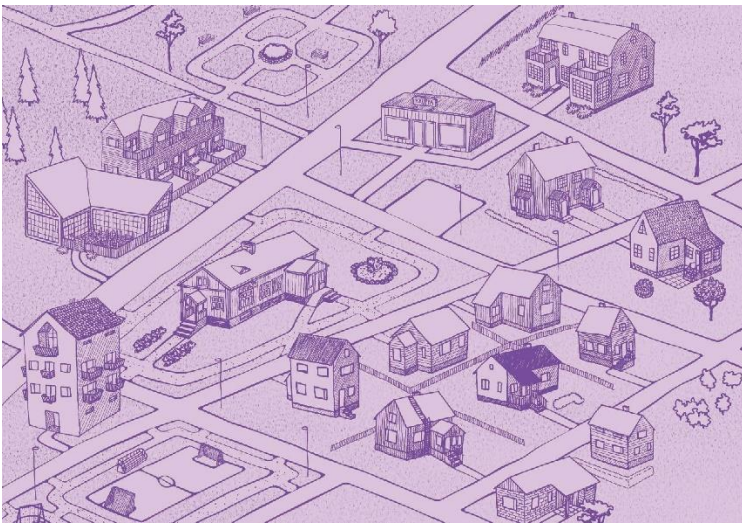
Hankkeessa tuotettiin tietoa, miten yhteisöllinen, ikä- ja muistiystävällinen asuinympäristö tulee suunnitella ja rakentaa. Käräjätörmän monisukupolvisen yhteisökylän keskus tulee olemaan Kotipirtti ry:n palvelutalon naapuriin rakennettava palvelukortteli ja kylätalo ravintoloineen ja harrastetiloineen. Palvelukortteliin rakennetaan n. 65 uutta vuokra-asuntoa, jotka ovat tarkoitettu eri elämänvaiheissa oleville

¹⁰⁵ Yhteisöllisessä ja monisukupolvisessa yhteisökylässä tulee asumaan erilaisissa elämäntilanteissa olevia henkilöitä yksinasuvista perheisiin, vauvasta vaariin, maahanmuuttajat ja opiskelijat yhdessä muistisairaiden sekä jo olemassa olevan palvelutalon asukkaiden kanssa.

asukkaille. Osa asunnoista varataan muistisairaille. Muistisairaiden asuminen on suunniteltu toteutettavaksi tavallisissa asunnoissa kaiken ikäisten keskuudessa heidän palvelutarpeensa mukaisesti. Suunnittelussa on haluttu kuulla erityisesti muistisairaita ja heidän toiveitaan.

Pihasuunnitelmissa muistiystävällisyys on huomioitu hahmotettavilla kulkureiteillä, selkeillä opasteilla ja väriohjauksella, jotta esimerkiksi oma koti löytyy helposti. Asukasryhmien mukaanottoon panostettiin. Näissä kokoontumisissa on jaettu tietoa muistisairauksista. Hankkeessa on kerätty tietoa myös muistisairaiden omista asumiseen liittyvistä toiveista sekä yhteisöllisyyden rakentamisesta. Yhteisökylän kaava on vahvistettu ja kylätalon rakentaminen käynnistyy vuonna 2025.

Kuva 22. Käräjätörmän suunniteltu yhteisökylä¹⁰⁶.

Toteuttajat

Kotipirtti ry, Tampereen kaupunki ja Tampereen Vuokratalosäätö (VTS) ovat ARA:n ja STEA:n tuella ideoineet ja edistäneet Käräjätörmän alueen kehittämistä kohti yhteisöllistä, monisukupolvista ja muistiystävällistä asuinympäristöä. Arkkitehtikilpailu järjestettiin 2016 nimellä "Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä". Voittajaksi valittiin UKI Arkkitehdit Oy ja Optiplan Oy. Rakentamishankkeen rinnalle Kotipirtti ry sai STEA:lta hankerahoitusta. Muita yhteistyökumppaneita ovat olleet Ekokumppanit, Tamk, Ikäinstituutti sekä Pirkanmaan muistiyhdistys. Kylätalon osalta rakennuttajana toimii Tampereen Vuokratalosäätö.

Kehittämisehdotukset

Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökylä -hanketta on toteutettu moninäkökulmaisesti huomioiden muistisairaiden asuminen osana yhteisöä. Kotipirtti ry:n lisäksi päätoimijoina suunnittelussa ja toteutuksessa ovat olleet Tampereen kaupungin kaupunkiympäristön suunnittelun toimiala ja vuodesta 2023 alkaen Pirkanmaan hyvinvointialue. Suunnittelun ja toteutuksen aikana on tapahtunut laajoja organisatiomuutoksia, palvelurakennemuutoksia sekä lukuisia henkilövaihdoksia.

Monitoimijaisessa yhteistyöhankkeessa projektiorganisaatio tulee kuvata ja vastuuhenkilöt nimetä, jotta asumisen ja palvelukonseptin, kaavoituksen ja rakentamisen prosessit etenevät. Vastuuhenkilöiden tulee

¹⁰⁶ <https://www.kotipirttiry.fi/yhteisokyla-hanke/>

varmistaa organisaatio- ja henkilömuutoksissa yhteistyön jatkuvuus. Toteuttamisen osalta rakentamiseen liittyvät haasteet ovat osin tulleet ympäröivästä yhteiskunnasta.

6.2. Muistiystävällinen Ohrantähkä osana kirkonkylää

Yhteisöllinen seniorivuokratalo Ohrantähkä on Nurmijärven kirkonkylässä sijaitseva muistiystävällinen asuintalo. Ohrantähkässä on 58 asuntoa, yksiöitä ja kaksioita (33 m² - 44.5 m²). Alakerrassa on yhteisötilat, kuntosali, pyykkitupa ja sauna. Ylimmässä kerroksessa ovat asukastila ja sauna. Yhteisölliset tilaratkaisut on toteutettu niin, että tilat ja kulkureitit yhdistävät asukkaita luoden kohtaamisia arjen askareissa. Keittiö on asuintalon sydän ja muut tilat ympäröivät sitä. Tilat myös mahdollistavat erilaisia harrastuksia ja toimintakyvyn ylläpitoa. Ohrantähkän asumisen koordinaattori edistää asukkaiden toiveiden mukaista yhteisöllistä toimintaa¹⁰⁷. Yhteistilat avautuvat pihaan, jossa on viihtyisä oleskelualue yhdistyen muiden asuintalojen pihakokonaisuuksiin. Esteettömät, osin ohjeistetut kulkureitit ohjaavat palveluihin¹⁰⁸.

Asuintalossa on huomioitu muistisairaana ikääntyvän asumistarpeet. Esteettömyys on toteutettu rakennuslainsäädännön ohjeistusta laadukkaammin. Suunnittelussa on huomioitu erityisesti selkeys, turvallisuus, helppo hahmotettavuus ja ohjaavuus. Tilat on suunniteltu niin, että asunnon tilat, yhteiset tilat, kulku asuintalossa ja taloon ovat selkeitä ja hahmotettavia. Opasteilla on luotu ymmärrettävyyttä. Värejä käytetään tukemaan tilojen hahmottamista ja tunnistamista sekä ohjaamaan kulkua. Jokainen kerros on eri väriäinen, ja esimerkiksi hissiin tultaessa kerrosnumeron kohdalla on värikoodi ja ovien avautuessa asukas näkee ensimmäisenä kerroksen tehostevärisenän. Kontrasteissa LRV-arvo on vähintään 30+, esimerkiksi kahvat ja valokatkaisimet erottuvat selkeästi. Värimaailmassa on huomioitu ikänään vaikutus värien näkökykyyn. Valaistus on toteutettu niin, että epäsuora valo on ikääntyvälle soveltuva 400 lx. Valaistus suunnittelussa on minimoitu valon ja varjon taitekohdat sekä häikäisy. Porrashuoneissa ja käytävissä on liiketunnistimella toimiva valo-ohjaus. Valo nähdään turvallisuustekijänä ja sopivalla valaistuksella voidaan vähentää kaatumisriskiä, epätietoisuutta ja orientaatiohaasteita. Materiaalivalinnoissa on huomioitu kuvioinnit, häikäisy, kiiltävyys, liukkaus ja paloturvallisuus.¹⁰⁹ Asuinkerrokset on toteutettu niin, että ne mahdollistavat esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisen yhteisöllisen asumisen.

Toteuttajat

Asuintalo on Yrjö ja Hanna -säätiön suunnittelema ja rakennuttama kokonaisuus, jossa on panostettu ikä- ja muistiystävälliseen asumiseen¹¹⁰. Rakentaminen on toteutettu Aran investointiavustuksella ja korotukilainalla. Asukasvalinnat tehdään Aran ohjeiden mukaisesti. Vuokrat määrittyvät omakustannusperiaatteen mukaisesti.

Kehittämisehdotukset

Ohrantähkässä tilasuunnittelulla ja väriohjauksella luotu hahmottamisen helppous auttaa muistisairasta orientoitumaan aikaan ja paikkaan. Pihasuunnitteluun tulee panostaa enemmän huomioiden ilmansuunnat rakennuksen sijoittumisessa: yhteisötilan isot ikkunat ja ulko-ovi etelään on kuuma ilmansuunta 6 kk

---

¹⁰⁷ Erilaisia tapoja yhteisöllisyyteen: aktiivinen yhteisöllisyys, satunnaiset kohtaamiset, tarkkaileva yhteisöllisyys, passiivinen yhteisöllisyys ja omaehtoinen yhteisöllisyys. Suositujia ovat kokkikerho ja karaokeiltapäivä. Talon ja lähiympäristön tukiverkosto sekä arjen sisällöt tukevat mielekästä ja turvallista elämää. Ohrantähkä on avoin lähialueen toimijoille, jotka voivat toteuttaa erilaisia tapahtumia, kuten kerhoja ja ohjattua liikuntaa.

¹⁰⁸ Esimerkiksi kaupat, kahvilat, apteekki, tori, kirjasto ja terveysasema ovat kävelytäisyydellä.

¹⁰⁹ VR-EP Dementia -esitys: Tarkett, Issakainen (2023); Sievänen et al. (2007); Vilpponen (2006).

¹¹⁰ Suunnittelu ja rakentaminen perustuvat Yrjö ja Hanna -säätiön suunnitteluohjeistukseen, joka huomioi ikä- ja muistiasumisosaamisen.

vuodessa. Pihaan tulee toteuttaa katos oleskelutilaksi sekä tehdä viihtyisyyttä ja toimivuutta tukeva piha-suunnitelma. Integroituminen yhteisöön ja yhteisön tuki pidentävät muistisairaiden henkilöiden mahdollisuuksia asua talossa. Yksittäisten kohteiden sijasta jatkossa olisi hyvä kehittää kylämaisia asuinyhteisöjä. Muistiystävällistä asumista tulisi myös laajentaa selkeämmin asuintalon pihapiiriin, sinne johtaville kulkuväylille sekä lähialueella.

Kuva 23. Selkeä tilasuunnittelu huomioi myös luonnonvalon vuorokausirytmien säätelijänä¹¹¹.

6.3.littalan hyvinvointikeskus Sauvola – jatkuvuus

Hämeenlinnan littalan keskustassa sijaitseva littalan hyvinvointikeskus Sauvola valmistui vuonna 2017. Hyvinvointikeskukseen luotiin rakennuksen sisällä toteutuva osittain avoin, osittain suljettu muistiasumisen ratkaisu, joka mahdollistaa liikkumista ja passiivista osallistumista sisätiloissa. Tämä on toteutettu rakennus-, tila- ja tilojen käyttösuunnittelulla sekä turvateknologialla. Lisäksi on panostettu hahmottavuutta ja ohjaavuutta lisääviin elementteihin.

Kuvat 24. littalan hyvinvointikeskus Sauvola¹¹².

¹¹¹ Kuvat: Välikangas K.

¹¹² Kuvat: Verma I.

Hyvinvointikeskus Sauvolassa on tavallista seniorivuokra-asumista, sosiaalihuoltolain mukaista yhteisöllistä asumisesta, ympärivuorokautista palveluasumista sekä kotihoidon palveluita¹¹³. Rajoja eri palveluiden osalta on pyritty madaltamaan. Kiinteistön jokaisessa kerroksessa olevat yhteiset olohuoneet tukevat aktiivista ja passiivista yhteisöllisyyttä. Alakerrassa on muunneltava tapahtumatila. Talossa työskentelevä ohjaaja järjestää yhteisöllistä toimintaa. Yhteiset tilat kerroksissa ja alakerrassa mahdollistavat muistisairaiden asukkaiden osallisuutta. Asuinkerroksista on mahdollista tulla itsenäisesti talon tapahtumiin, vaikkapa katsomaan läheisen koulun esityksiä. Lisäksi alakerrassa on Sauvolan ja ympäröivän alueen asukkaille avoimet terveysasema ja hammashuolto, kirjasto, ravintola, kuntosali ja kerhotila.

Kuva 25. Alakerran muunneltava yhteistila ja kirjasto¹¹⁴.

Piha-alue on suunniteltu yhteisölliseksi ja muistiystävälliseksi. Sauvolaa kiertää esteetön kävelyreitti, jossa erilaiset huomiota kiinnittävät kohteet ohjaavat kulkua. Hevosenkengän muotoisen rakennuksen sisäpihasta löytyy esteetön kävelysilta puron yli, istutuslaatikoita ja muuta kasvillisuutta, kuntoiluvälineitä sekä varjoisia istahtamispaikkoja. Piha tukee muistisairaiden osallistumista tapahtumiin, joihin osallistuu myös lähialueen asukkaita.

Kuva 26. Yhteisöllistä toimintaa Sauvolassa¹¹⁵.

¹¹³ Vuokra-asunnot ovat yksiöitä ja kaksioita kooltaan 30 m² ja 43 m². Kohteessa on myös kaksi suurempaa kaksiota kooltaan 60 m². Tällä hetkellä kiinteistössä on 19 vuokra-asuntoa ja 33 sosiaalihuoltolain yhteisöllistä asuntoa ja ympärivuorokautista palveluasumisen asuntoa. Tarpeen mukaan vuokra-asuntoihin saa hyvinvointialueen järjestämää tai tuottamaa palvelua.

¹¹⁴ Kuvat: Sauvolan Facebook-sivusto.

¹¹⁵ Sama.

Toteuttajat

Sauvola toteutettiin laaja-alaisena suunnittelutyönä, jossa Hämeenlinnan kaupungin toimialat osallistivat kehittämistyöhön alueen asukkaita sekä paikallisia yhdistyksiä ja yrittäjiä¹¹⁶. Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö rakensi kohteen Aran investointiavustuksella sekä korkotukilainalla. Kanta-Hämeen hyvinvointialue maksaa vuokraa säätiölle käyttämistään tiloista. Vuokra-asuntoja haetaan Hämeenlinnan vanhusten asuntosäätiön kautta Aran ohjeiden mukaisesti.

Kehittämisehdotukset

Rakennuksen sisällä tilat ovat välillä enemmän avoinna ja välillä suljetumpia muistisairaille. Hyvinvointikeskus on myös onnistunut organisoimaan yhteisöllisyyttä, jota toteutetaan yhdessä läheisten asukkaiden, koulun ja yhdistysten toimesta. Hyvinvointikeskus on alueen yhteinen olohuone, jossa käydään keskustassa poiketessa.

Hyvinvointialueen palveluiden ja toimintojen yhtenäistämishaasteet ovat haastaneet hyvinvointikeskuksen toiminnan säilymisen nykyisenlaisena. Hyvinvointialueella ja hyvinvointikeskuksessa johdon ja työntekijöiden osaamista tulee vahvistaa, jotta asuinympäristön ideaa on mahdollista toteuttaa myös jatkossa. Lisäksi organisoitumisen tapa työnkuvineen ja käytettyine työkaluineen haastavat asukas- ja hyvinvointikeskuslähtöistä toimintaa.¹¹⁷ Hyvinvointikeskuksen kehittämistyön ideaa muistiystävällisestä toimintakulttuurista ja asenteista, jotka mahdollistavat muistisairaiden osallisuutta, on vahvistettava.

6.4. Kiinteistöliitto – erilaisia kehittämisen toimintatapoja

Kiinteistöliitto ja sen alueelliset jäsenyhdistykset ovat olleet aktiivisia muistisairaiden hyvän asumisen kehittämisessä: tarjolla on neuvontaa ja koulutuksia liittyen ikääntyvien asukkaiden tarpeisiin sekä hanke-työtä¹¹⁸. Ympäristöministeriön ja Kiinteistöliiton alueellisten jäsenyhdistysten Ikä- ja muistiystävällinen taloyhtiö 2024–2025 on valtakunnallinen hanke, johon mukaan kutsutaan jäsenyhdistyksiin kuuluvia asunto-osakeyhtiöitä. Ikä- ja muistiystävällinen taloyhtiö huomioi ikääntyvien asukkaiden tarpeet ja voimavarat sekä tukee toimillaan asukkaiden turvallisuutta ja hyvän, aktiivisen arjen mahdollistumista. Hankkeen tavoitteena on rakentaa eri toimijoiden välinen yhteistyö taloyhtiöiden asukkaita palvelevaksi, suunnitelluksi kokonaisuudeksi sekä jakaa tietoa.

Toteuttajat

Ympäristöministeriö ja Kiinteistöliiton alueelliset jäsenyhdistykset rahoittavat hankkeen. Hankkeen päävastaullisena toteuttajana on Kiinteistöliitto Varsinais-Suomi. Kiinteistöliitto ja Muistiliitto tukevat hankkeen toteutusta.

Kehittämisehdotukset

¹¹⁶ Kehittämistyössä päätyöryhmän alla olivat rakennusryhmä, yhteisöryhmä, palveluryhmä, elinvoimaryhmä ja terveyspalveluryhmä. Alueen asukkaille järjestettiin 4 isoa yleisötilaisuutta. Myös läheisellä koululla oli vahva rooli.

¹¹⁷ Käytettävät teknologiset työkalut eivät toimi yhteen niin, että asukaslähtöistä asumista on helppo toteuttaa (esimerkiksi kotihoidossa käytetty ei toimi talokohtaisesti).

¹¹⁸ Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ja Kiinteistöliitto Varsinais-Suomi toteuttivat vuosina 2016–2022 Turvallisesti kotona -hankkeen. Siinä jaettiin asukkaille ja taloyhtiöille tietoa kodin turvallisuudesta, muistisairauksista sekä varautumisesta tulevaisuuteen. Turvallisesti kotona -hanke: <https://www.muistiturku.fi/fi/muisti-ja-muisti-sairaudet/muistiystavallinen-taloyhtiö/>. Taloyhtiöitä on opastettu esteettömyyden ja turvallisuuden kysymyksissä sekä hissien jälkiasennuksissa. Ympäristöministeriö ja Ara ovat toimillaan pyrkinet vahvistamaan ikääntyvien asukkaiden mahdollisuuksia hyvään asumiseen.

Hankkeessa toteutettiin tarvekysely taloyhtiöille 2024¹¹⁹. Taloyhtiöpilotoinnit ja koulutuskiertue ovat käynnissä. Taloyhtiöille tuotetaan tietoa erityisesti turvallisuuskulttuurin ja esteettömyyden parantamisesta sekä muistisairaana kohtamisesta ja muistisairauksien vaikutuksista asumiseen. Tavoitteena on vaikuttaa asenteisiin kohdattaessa muistisairaita taloyhtiöissä.¹²⁰

Turvallisuus tulee hahmottaa laajasti niin sisältöinä kuin toimintana. Esteettömyyden parantamiseksi ennakointia tulee vahvistaa sekä kertoa onnistuneista, muuhun korjaustoimintaan integroituvista toimenpiteistä. Viestinnässä hyödyt ja merkitys tulee kohdistaa kaikille ikäryhmille ja esitellä onnistuneita ratkaisuja. Monikanavaisuudessa tulee huomioida myös muistioireiset asukkaat. Asenteisiin vaikuttaessa taloyhtiöissä tarvitaan tietoa muistioireista ja muistisairauksista sekä niiden vaikutuksesta asumiseen, jotta voidaan tunnistaa asumisturvallisuuden riskejä ja reagoida niihin. Yhteisöllisyyden kehittämiseksi tarvitaan tietoa ja esimerkkejä yhteisöllisyyden mahdollistamista keinoista tukea muistioireisten asukkaiden pärjäämistä arjessa.

6.5. Ikä- ja muistiystävällinen Hervanta

Hervannan alue on kerrostalovaltainen ja alueen asuinrakennukset on rakennettu pääosin 1970–1980-luvuilla. Lähes kaikissa asuinkerrostaloissa on hissi, mutta hissiin ei aina pääse esteettömästi katutasosta. Moni alueen alkuperäisistä asukkaista on pysynyt alueella ja alue ikääntyy keskimääräistä enemmän kuin muut kaupungin alueet. Rakennuksiin tarvitaan esteettömyyskorjauksia ja aluetta halutaan jatkossa tiivistää esteettömällä asuntorakentamisella sekä yhteisöllisillä kohtaamispaikoilla¹²¹.

Hervannan alueen ikä- ja muistiystävällisyyden kehittämishanke asumisen ja osallisuuden näkökulmasta toteutettiin vuosina 2015–2017. Hankkeessa oli laajasti mukana Tampereen kaupungin eri hallinnonalojen edustajia sekä ikääntyneitä asukkaita, järjestöjä ja yrityksiä. Hankkeen aikana asukkaiden asumistoi-veita kartoitettiin asukastilaisuuksissa ja haastatteluilla. Alueelle kaavoitettiin ikääntyneille ja mm. aistivammaisille soveltuvia asuntoja. Hankkeessa tuotettiin tietopaketti esteettömyyskorjauksista ja -avustuksista, sekä tietoa esteettömyysratkaisuista hyvinvointipalveluiden tuottajille ja asukkaille. Asukkaiden toiveet esteettömyydestä kohdistuivat asuinympäristöön: pihoihin, sisäänkäynteihin, kulkuväyliin ja viheralueisiin. Hervannan ikä- ja muistiystävällisyyttä onkin kehitetty erityisesti saavutettavuuden näkökulmasta.

Hervannan hyvinvointipalvelut sijaitsevat noin 600 metrin pituisen kävelyreitillä varrella. Reitti on päivitetty vastaamaan esteettömyyden erikoistason vaatimuksia. Valaistun ja opastetun asiointireitin varrelle on lisätty levähdyspaikkoja. Reitillä varrella on monipuolisia palveluita: terveysasema, kirjasto, taitokeskus ja liikuntapalvelut, nuorisokeskus, uimahalli ja niin kutsuttu lähitori. Lähitori on matalan kynnyksen neuvonta- ja asiointipiste kaiken ikäisille asukkaille. Se sijaitsee Keinupuistokeskuksen palvelukorttelissa. Korttelissa on yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista sekä kahvila-ravintola ja yhteistiloja asukkaille. Tampereen kaupunki on määritellyt palvelukorttelin esteettömyyden erityistason reitiksi. Raitiovaunuyhteys lisää keskuksen saavutettavuutta ja reitti lähimmälle pysäkille tulee olla esteetön.

Tampereen kaupunginhallitus on hyväksynyt kaavoitusohjelman myös Hervannan pohjoisosan jatkokehittämiseen. Se perustuu hankkeen toimenpiteenä, vuonna 2017 toteutettuun ideakilpailuun, jonka avulla haettiin ideoita eri-ikäisten asukkaiden asumisratkaisuihin ja monipuolisiin asumismuotoihin (omistus-, vuokra- ja asumisoikeusasuminen). Osan ratkaisusta tulee edistää asumisen yhteisöllisyyttä.

Toteuttajat

¹¹⁹ [ika-jamuistiystavallinentaloyhtiokyselytulokset2024raportti.pdf \(kiinteistoliitto.fi\)](#)

¹²⁰ Ikääntyneiden asumiseen liittyvästä materiaalista on materiaalipankki Kiinteistöliiton verkkosivuilla. Painettu opas taloyhtiöille julkaistaan hankkeen lopuksi.

¹²¹ Moisio & Savolainen-Korjus (2018).

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hanke oli osa ympäristöministeriön Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa. Se toteutettiin Tampereen kaupungin hallinnonalojen ja alueen järjestöjen yhteistyönä asukkaita osallistaen. Hanketta rahoittivat ympäristöministeriö, Tampereen kaupunki, Tampereen Vanhuspalveluyhdistys ja Tampereen Kotilinnasäätiö. Rahoitus liittyi toimenpiteiden koordinointiin, viestintään ja koulutukseen.

Kehittämisehdotukset

Ikäystävällinen Hervannan palvelualue -hankkeessa todettiin, että ikäystävällisen asuin ympäristön kehittämisessä tärkeintä on sektorit ylittävä yhteistyö. Hankkeessa tehtiin 20 toimenpidettä, joiden toteuttamiseen osallistui kaupunki, asukkaat, kolmannen sektorin toimijat ja muut yhteisöt osana omaa toimintaansa, olemassa olevilla resursseilla. Toimenpiteet kohdistuivat asuin ympäristöön ja asumiseen sekä ikääntyneen väestön toiminta- ja osallistumismahdollisuuksien lisäämiseen. Kehittämistyön kautta kaupungin keskeiset päätöksentekijät ja viranhaltijat tunnistivat asumiseen liittyvien ikäystävällisten ratkaisujen kasvavan tarpeen ja niiden toteutusmahdollisuuksia. Hankkeen tuloksena todettiin, että työryhmiä, jotka yhdistävät sote-asiantuntemuksen sekä asumisen ja kaupunkiympäristön asiantuntemuksen, tarvitaan kaupungin ikäystävällisyyden edistämiseksi. Ikäystävällisyyden kehittäminen on myös prosessi, jota tapahtuu lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

6.6. Lapinjärvi – asuinalue ja toimintatavat siellä

Lapinjärvi on pieni noin 2 600 asukkaan kunta. Se on pyrkinyt kehittämään kirkonkylän keskusta-alueita muistiystävälliseksi asuin ympäristöksi. Lapinjärven kunnan, asukkaiden ja Aalto-yliopiston yhteishankkeessa 2016–2019 kirkonkylän alueelle tuotettiin Muistiystävällinen kirkonkylä -suunnitelma¹²². Kirkonkylää ja sen palveluita haluttiin kehittää verkostomaisesti hyödyntäen olemassa olevia resursseja. Kävelyetäisyydet ovat lyhyitä ja alueella on tarjolla lähipalveluita. Toimenpide-ehdotukset sisälsivät rakennetun ympäristön osalta kevyen liikenteen verkostojen linjaukset ja levähdyspaikkojen suunnittelun. Jalankulkureittejä haluttiin vahvistaa erottuvan päällysteen, valaistuksen ja taiteen avulla. Kirkonkylään on toteutettu aistipuutarha, joka värien ja tuoksujen sekä syötävien kasvien avulla tuottaa aistikokemuksia. Pienessä kirkonkylässä lähes kaikki asukkaat myös tuntevat toisensa, mikä omalta osaltaan lisää positiivista sosiaalista kontrollia ja ikääntyneiden asukkaiden turvallisuuden tunnetta.

Kuva 27. Lapinjärven kirkonkylää¹²³.

¹²² <https://www.lapinjarvi.fi/wp-content/uploads/Liite-6-Lapinjarven-muistiystavallinen-kirkonkyla.pdf>

¹²³ Kuvat: Verma I.

Hankkeen aikana syntyi idea esteettömästä kohtuuhintaisesta pientalosta, joka sopii kirkonkylään palveluiden ääreen muuttaville ikääntyneille ja muistisairaille. Kaksi Aalto-yliopiston arkkitehtiopiskelijaa tekivät maisterin opinnäytetyönsä sen suunnittelusta (Lindberg, L. 2017; Fraser, I. 2017). Ideoiden perusteella toteutettu Lapinjärvitalo on puurakenteinen n. 50 m² kokoinen esteetön omakotitalo, jossa on tupakeittiö, kylpyhuone ja alkovi. Rakennus on siirrettävissä ja kaksi mallitaloista oli esillä Kouvolan asuntomessuilla ennen niiden lopullista sijoitusta. Yhteensä neljä taloa toteutettiin kunnan Kiinteistö oy Labyrintin toimesta Lapinjärven kirkonkylään ARA:n avustuksella. Lapinjärvitalot avautuvat yhteiselle piha-alueelle, jonka tavoitteena on edistää asukkaiden yhteisöllisyyttä. Talot sijaitsevat n. 400 m kävelyetäisyydellä lähipalveluista.

Kuva 28. Lapinjärvi-talot: Ideointi vaihe¹²⁴ ja toteutus.¹²⁵

Toteuttajat

Hanke toteutettiin kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa sosiaali- ja terveysministeriö rahoitti yhteistyössä Lapinjärven kunnan ja Aalto-yliopiston kanssa tehdyn Muistiystävällinen kirkonkylä -suunnitelman. Toisessa vaiheessa Lapinjärvitalot toteutettiin Lapinjärven kunnan Kiinteistö oy Labyrintti Aran avustuksella. Talot haluttiin toteuttaa paikallisten yrittäjien toimesta ja ne rakensi Elementit E Oy Kouvossa. Toteutuksen teknisenä haasteena oli tuulettuvan alapohjan ja esteettömyyden yhteensovittaminen. Tämä edellytti maantason kohottamista piha-alueella.

Kehittämisehdotukset

Mahdollisuudet ikääntyä muistisairautta tutulla kirkonkylällä lisääntyivät hankkeessa tehtyjen toimien avulla. Lapinjärvitalot ovat kunnan halutuimpia vuokra-asuntoja. Pihapiiri on myös synnyttänyt asukkaiden kesken vertaisapua. Vastaavista ratkaisuista on oltu kiinnostuneita myös muissa pienissä kunnissa. Lapinjärvi on jatkanut ikä- ja muistiystävällisyyden edistämistä kirkonkylän keskustan ja ranta-alueiden ideakilpailun avulla.

Pienet kunnat voivat olla ketteriä kehitystoimissa, haasteena on kuitenkin usein taloudelliset resurssit. Rakennusten toteutus edellytti pieneltä kunnalta taloudellista panostusta. Kunnan keskustan ulkopuolella olevan asuntokannan arvo vaikuttaa myös ikääntyneiden ja muistisairaiden mahdollisuuksiin muuttaa kirkonkylään. Lapinjärvitalojen yhtenä tavoitteena oli asumisen kohtuuhintaisuus, joka on toteutunut. Ne ovat tällä hetkellä vuokralla. Mallitalojen toteuttaminen oli kuitenkin alkuperäistä suunniteltua kalliimpaa, mutta monistetessa kustannukset voivat pienentyä.

¹²⁴ Lindberg (2017) Lapinjärvitalo - pienomakotiasumista ikääntyville, opinnäytetyö.

¹²⁵ Kiinteistö Oy Labyrintti ja Elementit E Oy (kuva: Verma I.).

7. Kuokkalan Kalon: muistiystävällisen asumisen toteutus

7.1. Taustaa

Jyväskylän kaupunki on aktiivisesti kehittänyt ikääntyneiden asumista yhteistyössä ympäristöministeriön kehittämishankkeiden ja aktiivisten asukkaiden kanssa. Kuokkalan Kalonin toteuttaminen sai alkunsa Asuntoreformi 2018 kilpailun voittaneen arkkitehtitoimisto Collaboratorio Oy:n Kuokkalan Kalon-ehdotuksesta, jossa ”kylä muutti keskelle kaupunkia”¹²⁶. Kumppanuuskaavoituksen myötä Kuokkalan puukirkon viereen nousi viisi kestävän kehityksen mukaista kylämäisesti sijoittuvaa puukerrostaloa, jotka muodostivat monisukupolvista asumista sisältävän yhteisöllisen korttelin¹²⁷.

Kalonin yhteisöllisen korttelin suunnittelun lähtökohtina olivat ikääntyvän asukkaan tarpeet¹²⁸. Yksi korttelin taloista on MonIA -hankkeen myötävaikutuksella toteutettu muistiystävällisiä elementtejä tavalliseen asumiseen integroiva asuinympäristökokonaisuus¹²⁹. Korttelin muistiystävällisen Maija-talon ideana on mahdollistaa ikääntyvien muistisairaiden asukkaiden mielekäs ja toimiva arki tavallisissa asunnoissa osana tavallista asuinympäristöä itsenäisesti ja muistisairauden oirekuvan rajoissa mahdollisimman pitkään¹³⁰.

Kuva 29. Kalonin yhteisöllinen kortteli ja Kalonin Maijan edusta¹³¹.

Kalonin yhteisöllinen kortteli ja Maija-talo valmistuivat lokakuussa 2024, jonka jälkeen asukkaat ovat muuttaneet uusiin asuntoihinsa. Maijan asunnot, asuintalo, pihapiiri ja ympäröivä asuinalue on suunniteltu ja toteutettu niin, että muistisairas pärjää tässä asuinympäristössä ensin omatoimisesti ja myöhemmin tuettuna. Muuntojoustavuus toteutuu tilojen muunneltavuudessa ja monikäyttöisyydessä. Maijan jokainen kerros on tarvittaessa mahdollista muuntaa sosiaalihuoltolain yhteisölliseksi asumiseksi¹³².

¹²⁶ Kts. [Asuntoreformi 2018 – Arkkitehtuurin ja asumisideoiden kilpailu](#); [Tiivistelmä asemakaavasta](#); [Ikäystävällinen jyväskylä – ohjelma 2022-2030](#); [Collaboratorio oy](#); Rakennuttajaksi valikoitui Yrjö ja Hanna -säätö.

¹²⁷ Korttelissa on 166 asuntoa, joista 44 vapaarahoitteista asuntoa, 18 asumisoikeusasuntoa, 69 seniorivuokra-asuntoa ja 35 muistiasumiseen tarkoitettua seniorivuokra-asuntoa. Korttelin yhteisöllinen toiminta lisää todennetusti mielekästä elämää ja turvallisuuden tunnetta sekä vähentää yksinäisyyttä.

¹²⁸ Maijan ja koko korttelin esteettömyystaso on rakennusmääräyksiä korkeampi.

¹²⁹ Verma (toim.) Aalto yliopisto 2022.

¹³⁰ Tavoitteena on, että mahdollisimman moni saisi asua Maijassa elämänsä loppuun saakka.

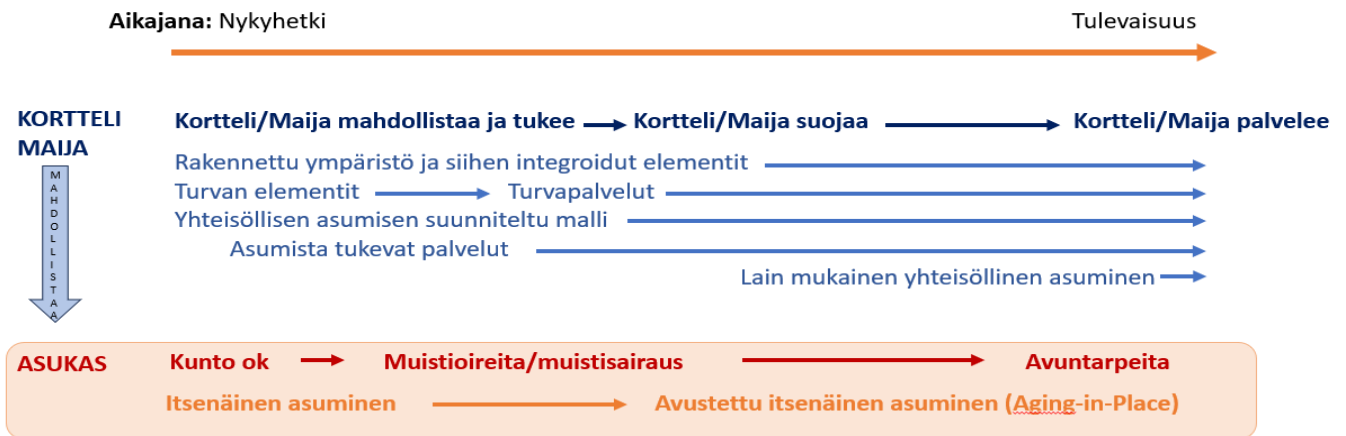
¹³¹ Kuvat: Yrjö ja Hanna -säätö.

¹³² Kortteliin on ennakoiden toteutettu 9S-järjestelmä, joka tarvittaessa hälyttää rannekkeellisten asukkaiden poistuessa Maijasta tai korttelin alueelta.

Alla on kuvattu asukkaan tarpeista lähtevä muistisairaahan asumisen suunnittelu Maijassa ja Kalonin yhteisöllisessä korttelissa.

Kuva 30. Muistisairaahan itsenäistä asumista tukeva asumisen toteutus Kalonissa.

7.2. Maija ja muistiystävällinen asuinympäristö

Tilat, kulkureitit ja kohtaaminen

Maijan asuin- ja yhteistilojen selkeys, hahmotettavuus ja ohjaavuus on toteutettu huolellisella tila- ja interiösuunnittelulla. Asunnot, kerroskäytävät, porrashuoneet, taloon sisääntulo sekä yhteisölliset tilat ovat viihtyisiä, turvallisia ja toisistaan erottuvia selkeitä kokonaisuuksia. Maijan kulkureitit ovat ymmärrettäviä ja ohjaavia. Taloon sisääntulo, talossa kulku, postinhaku sekä harrastus- ja liikuntatiloihin kulku tapahtuvat yhteisöllisen olohuoneen kautta. Näin yhteisöllinen olohuone yhdistää asukkaita, kutsuu juttelemaan ja osallistumaan. Maijasta löytyvät oman yhteisöllisen olohuoneen lisäksi yhteiskeittiö, lasitettu sisä- ja ulkotilana toimiva kuisti, verstaas, tuunaus- ja kirpputoritila, liikunta- ja viriketila, esteetön sauna ja saunan oleskelutila sekä ulkovaelinevarasto. Avaimena käytettävä älylukko toimii myös kulunhallintajärjestelmänä ja voidaan ohjelmoida asukkaiden tarpeiden mukaan.

”Maija on suunniteltu erilaisiin arjen kohtaamisiin siten, että asukkaat kohtaavat arjen touhuissa luontevasti toisensa.” (Petri Kokkonen, toimitusjohtaja Yrjö ja Hanna -säätiö)

Kuva 31. Maijan ensimmäisen kerroksen pohjapiirros¹³³.

¹³³ Kuva mukaeltuna Arkkitehtitoimisto Collaboratorio.

Valosuunnittelu

Valosuunnittelun tavoitteena oli turvallisuus ja ohjaavuus. Valaistus kohdentuu asunnoissa ja yhteisissä tiloissa toiminnan kannalta keskeisiin paikkoihin valaisten tiloja tasaisesti. Epäsuora valaistus asuintalon eri tiloissa on 400 lx ja tehostevalo esimerkiksi yhteisöllisen olohuoneen pöytien yläpuolella sekä asukkaiden ovien luona 700 lx. Valosuunnittelulla on pyritty minimoimaan valon ja varjon taitekohdat sekä häikäisy. Kerroskäytävissä valaistus on toteutettu valonauharatkaisulla, jolla saadaan tuotettua tasainen 400 lx valaistusolosuhde käytävään ilman vastavaloa tai valon ja varjon taitekohtia. Käytetty LED-nauha voidaan halutessa ohjelmoida seuraamaan päivänkiertoa. Luonnonvaloa käytetään myös yhteisöllisissä tiloissa vuorokaudenrytmin säätelijänä.

Valaistusta hyödynnetään myös kulkemisen ohjaamisessa. Asukkaiden on mahdollista käyttää avaintenluovutuksessa saatua avaimenperää, jossa on samoja ominaisuuksia kuin turvarannekkeessa. Tällöin hissi ohjaa asukkaan oikeaan kerrokseen ja asukkaan oman asunnon kohdalla oleva tehostevalo syttyy.

Kuva 32. Maijan kerroskäytävän LED-nauhavalistus ja yhteisöllinen olohuone asukkaiden harrastuskäytössä¹³⁴.

Värit, materiaalit ja tunnistaminen

Värit ja materiaalit on valittu niin, että ne tukevat hahmottamista ja tilojen tunnistusta. Värien valinnoissa on huomioitu ikänäön haasteet sekä riittävät kontrastit. Värien käyttö on huomioitu erityisesti yhteisten tilojen värimaailmassa, kerroskäytävissä ja niiden käsijohteissa, hissien valintanappuloissa, porrashuoneissa sekä huonekaluissa ja muissa sisustuselementeissä¹³⁵.

Yhteisten tilojen värit, materiaalit ja sisustus on valittu tilojen toimivuuden näkökulmista. Yhteisten tilojen kalustuksessa on huomioitu asukkaiden mahdolliset toimintakykyrajoitteet, ikääntyminen ja muistin haasteet. Yhteisöllisestä olohuoneesta on tehty kodikas ja kutsuva. Tuoleissa on käsinoja, nojatuoleista ja

¹³⁴ Kuvat: Välikangas K.

¹³⁵ Oman asunnon tunnistamiseksi asukkaat voivat myös personoida omat ovensa. Ovien ympäristön rimoitusta voidaan hyödyntää kranssin tai ovea mieleisen ovitarran paikkana.

nojatuolimaisista keinutuoleista on helppo nousta ja tuolien materiaalit ovat helposti pestäviä. Sisustuksessa on tuttuja esineitä elämänvarrelta¹³⁶.

Hahmottamisen helpottamiseksi yhteisöllinen olohuone on toteutettu erottuvina oleskelu-, harrastus- ja kahvilatiloina. Tilan katto, seinät ja lattiat erottuvat selkeästi toisistaan. Lattiamateriaalina on seinästä erottuva korkkimatto, joka on pehmeä eikä heijasta. Samoin paloturvallisilla sivuverhoilla tuodaan tilojen muotoja esiin. Saunatilaan on kalusteiden väreillä tuotu yhtenevyyttä yhteisölliseen olohuoneeseen huomioiden kuitenkin se, että istuimet pitää pystyä pesemään suihkussa. Saunan suihkutilassa ja saunahuoneessa esteettömyys, hahmottaminen ja ikääntyvien tarpeet on huomioitu.

Asuintalon yhteisöllisessä olohuoneessa ja eri kerroksissa on omat kerrosvärit ja tunnuseläimet. Ne ohjaavat kulkemista, auttavat tunnistamaan eri tiloja sekä toimivat välietappeina. Esimerkiksi hissien ovien avautuessa asukas näkee suoraan kerrosnumeron ja kerroksen väreillä toteutetun tunnuseläimen. Hissi sijaitsee yhteisöllisessä olohuoneessa porrashuoneen kupeessa. Kerroksissa hissikyyltit ohjaavat hissien luokse. Sekä hissien ulkopuolella että sisäpuolella valintapaneelit on ympäröity kerroksien omilla väreillä. Kun asukas menee hissiin, kerroksien valintanappien kohdalla on jokaisen kerroksen värikoodi. Yleisissä tiloissa ovien avauspainikkeet ja osa valopainikkeista on korostettu kerrosvärillä. Alla on kuvattu Maijan kerrosten värimaailma ja tunnuseläimet.

Värimaailma ja tunnuseläimet

1. Aurinko: kissa
2. Suolakka: karhu
3. Sammal: peura
4. Mänty: orava
5. Järvi: joutsen
6. Purppurataivas: perhonen

Taulukko 6. Maijan värimaailma ja kerrosten tunnuseläimet.

Yhteisöllisyys

Maijan yhteisölliset tilat mahdollistavat erilaisia yhteisöllisyyden toteutumistapoja. Asukkaiden omaa yhteisöllistä toimintaa ovat satunnaiset kohtaamiset arjessa, vapaamuotoinen oleskelu, kahvikerhot ja illanistujaiset. Yhteiset kävelylenkit ovat alkaneet ja tuunauspajassa on hyvä osanotto. Viljely pihan viljelylaitikoissa on käynnistynyt. Asumisen koordinaattori tukee ja järjestää asukkaiden kanssa yhteisöllistä toimintaa. Koordinaattori ja asukkaat järjestävät erilaisia tilaisuuksia halutuista aiheista. Asukkaiden toiveesta ravintoterapeutti on tulossa keskustelemaan ikääntyvän ravinnosta ja keittokeskiviikkoa on käynnistetty yhteiskeittiössä. Myös retkiä ja opintomatkoja on suunniteltu. Lisäksi seurakunnan lapsitoiminnan kanssa on alustavasti suunniteltu yhteistä ryhmätoimintaa. Kortteliravintola järjestää erilaisia tapahtumia, kuten tulossa olevat joulumyyjäiset. Myös asuinalueen yhdistykset ja muut toimijat ovat aktivoituneet.

Asuinalueella ja lähiympäristössä olevien vapaaehtoistoimijoiden, yhdistysten ja oppilaitosten kanssa on yhteistyötä ja toimintaa suunniteltu sekä sovittu eri yhteisöllisten tilojen viikko-ohjelmista. Paikallinen hanke on jo yhteistyössä asukkaiden kanssa pitänyt yhteisöllisessä tilassa muistin tukemiseen liittyvän työpajan. Myös palveluyrittäjien kanssa on sovittu yhteistyötä; useampi alueen yrityksistä on toivonut esittäytymismahdollisuutta. Samalla vastavuoroisesti asumisen koordinaattoreilla on mahdollisuus kertoa muistisairaiden kohtaamisesta ja mahdollisista avuntarpeista.

¹³⁶ Yhteisölliseen olohuoneeseen toteutetaan asukkaiden kanssa aistiseinä, johon tulee luonnonmateriaaleja, tuoksuja ja ääniä. Sisäliikunnasta kiinnostuneille on porrashuoneen kerrostasanteilla levähdyspaikka.

Maijassa kehitteillä oleva muistiyhteisöllisyyden malli hidastaa muistioireiden kehittymistä ja ylläpitää mahdollisuutta asua pidempään omassa kodissa¹³⁷. Malli koostuu eri toimijoiden yhteistyöstä. Mukaan tarvitaan asukkaat, omaiset ja läheiset, naapurusto, asuinalueen toimijat sekä laajempi muistisairaiden kotona asumista tukeva verkosto ja hyvinvointialue. Muistiyhteisöllisyys koostuu suunnitelluista toteuttamistavoista, jossa on määritelty toteuttamisen tavat sekä vastuutahot. Asumisen koordinaattori tukee muistiyhteisöllisyyden toteutumista¹³⁸.

7.3. Maijan pihapiiri

Maija erottuu muista korttelin taloista ulko-oven vieressä olevan ensimmäisen kerroksen tunnuseläinkyltin ansiosta. Maijan ja koko korttelin piha-alue sisältää kolme ulottuvuutta, jotka tukevat muistisairaan turvallista ulkoilua sekä tilojen hahmottamista. Lähipiha, sydänlenkki ja ulospäinjohtava piha ovat esteettömiä läpi vuoden. Myös aistiesteettömyys on huomioitu väri- ja äänimaailmalla sekä erilaisilla materiaaleilla ja istutuksilla.

Lähipiha muodostuu asuintalon katetusta edustasta, jossa on levähdyspenkki. Lasiseinäisen edustan saa myös lasiovella kiinni. Sydänpiha muodostuu tummemmalla kivetyksellä tehdystä sydänlenkistä. Sydänlenkki on esteetön reitti levähdyspaikkoineen ja sen varrella on toiminnanohjausta tukevia paikkoja kuten suihkulähde, pergola, kohtaamispaikan bussipysäkki, lasten leikkipaikka ja etenemistä ohjaava valaistus. Sydänlenkki lähtee ja palaa takaisin muistiyhteisölliseen asuintaloon Maijaan, mutta sitä pitkin pääsee myös korttelin yhteisötilaan ja korttelieteiseen. Ulospäinjohtava piha on toteutettu vaaleammalla materiaalilla. Ulospäinmenevä piha kulkee korttelieteisen kautta parkkipaikalle, korttelin Stage-portaille sekä esteettömästi Kuokkalan torille ja kortteliravintolaan. Liiketunnistimilla toimivat huomiovalot informoivat asukasta turvallisesta pihapiiristä poistumisesta. Tarvittaessa tieto asukkaan poistumisesta voi mennä joko asukkaan läheiselle tai palveluntuottajalle. Esteetöntä saapumista torilta tuetaan opastintauluilla ja valolla. Bussipysäkki on korttelieteisen edessä. Samoin VIP-palvelubussi pysähtyy Kalonissa.

Kuva 33. Korttelipiha¹³⁹.

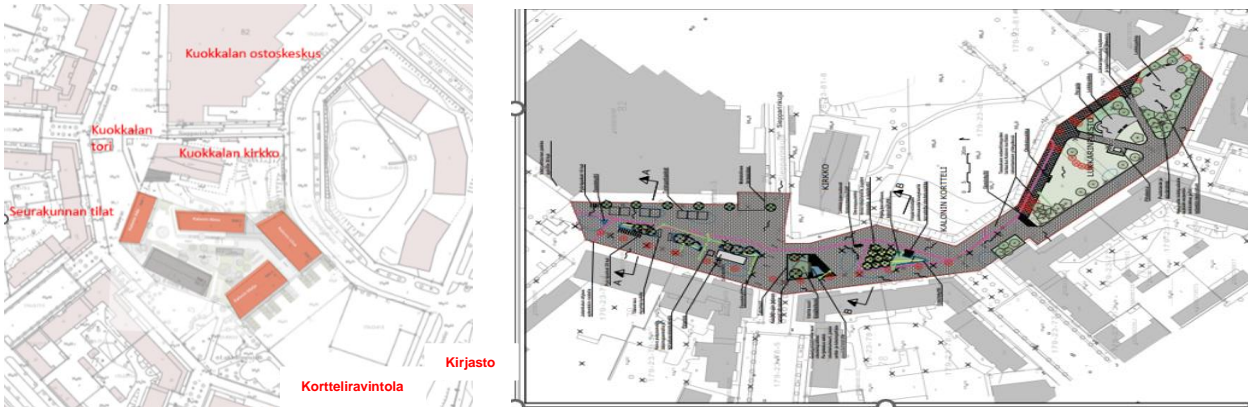
¹³⁷ Keski-Suomen Hoivasäätiö tukee muistiyhteisöllisyyttä ja kotikuntoutusta.

¹³⁸ Maijassa yhteisöllisyyden muotoja ovat aktiivinen yhteisöllisyys, omaehtoinen yhteisöllisyys, satunnaiset kohtaamiset, tarkkaileva yhteisöllisyys ja passiivinen yhteisöllisyys.

¹³⁹ Kuva: Arkkitehtitoimisto Collaboratorio.

7.4. Kuokkalan asuinalue

Kuokkalan torilta ohjaa värikäs jalankulun raita Kalonin yhteisöllisen korttelin esteettömälle sisäänkäynnille muistiystävällisen Maija-talon kylkeen. Kuokkalan torilla ja sen läheisyydessä on asumista tukevia palveluja, kuten kauppoja, apteekki, palveluyrityksiä, 3. sektorin toiminta- ja yhteistilat, seurakunnan tilat ja kirkko sekä kirjasto.

Kuva 34. Kuokkalan torialueen toimijoita ja asemapiirros¹⁴⁰.

Jyväskylän kaupunki pilotoi Kuokkalan torialuetta ikäystävällisenä naapuruston keskuksena yhteistyössä asukkaiden kanssa. Ikääntyneiden näkökulma on huomioitu suunnitellussa konseptissa erityisesti hyvänä toiminnallisuutena. Asuinalueen kaupunkikuvalliseen selkeyteen on panostettu. Tori on esteetön: reittien toimivuus, levähdyspaikat, alueen kaupunkikuvallinen selkeys sekä riittävä opastus helpottavat muistisairaana kulkua. Opasteissa on merkittynä selkein tekstein ja symbolein suunnat ja etäisyydet palveluille, kuten ostoskeskukselle, apteekille, kirkolle ja julkisen liikenteen pysäkeille. Torialueen vihersuunnittelussa on suosittu kognitiivista toimintaa edistäviä ja aisteja stimuloivia kasvilajeja, esimerkiksi kosketeltavia sekä näkö-, haju-, maku- ja kuuloaisteja herätteleviä kasveja. Vihersuunnittelulla pyritään aktivoimaan muistin tai kognitiivisten taitojen heikkenemisestä kärsivien ihmisten mieltä ja lisäämään ympäristön tuttuuden tunnetta.

Torilla on myös maamerkkejä, jotka ohjaavat kulkua. Esimerkiksi Kuokkalan kirkon kellotorni ohjaa maamerkinä kauppakeskuksesta kohti Kalonin yhteisöllistä korttelia. Aukiolle kunnostetaan myös petankkikenttä, jossa voidaan pelata erilaisia pelejä. Kentän viereinen kaivo kunnostetaan ja uusitaan alueen keskeiseksi kokoontumispaikaksi. Kalonin Stage-portaiden eteen sijoittuu esiintymispaikkavaraus. Talvikunnossapidosta huolehditaan niin, että ikääntyvien on turvallista liikkua alueella läpi vuoden.

Torialueen Kalonin päädyssä olevaa Lukkaripuistoa on myös kunnostettu. Esteetöntä kulkua torin ja puiston välillä on parannettu korjaamalla kiveystä tasaisemmaksi. Puistoa kunnostetaan lisäämällä levähdyspenkkejä ja kohentamalla yleisilmettä.¹⁴¹

¹⁴⁰ Kuvat: Jyväskylän kaupungin nettisivut.

¹⁴¹ [Kuokkalan tori](#)

8. Johtopäätökset

8.1. Yhteenveto

Kansainvälisessä ja kotimaisessa tutkimuksessa ei tunnisteta juurikaan tavallisten asunto- ja asuin ympäristöjen muistiystävällisyyden kehittämistä. Kehittämistyön osalta Suomessa on oltu edelläkävijöitä. Muistiystävällisten asuin ympäristöjen tarve kasvaa väestön ikääntymisen myötä, ja muistiystävällisiä asuntoja, asuinrakennuksia ja asuinalueita tarvitaan lisää muun asutuksen joukkoon. Niitä voidaan toteuttaa kehittämällä ja täydentämällä olemassa olevia asuin ympäristöjä sekä toteuttamalla uusia muistiystävällisiä ratkaisuja. Panostamalla rakentamisen laatuun ja muistiystävälliseen asumiseen muistisairas pystyy asumaan tavallisissa asuin ympäristöissä itsenäisesti tai avustettuna pidempään, mikä siirtää tarvetta raskaampiin asumismuotoihin ja palveluihin. Muistiystävällisen asumisen kehittäminen kuuluu vanhuspalvelulain edellyttämään suunnitelmaan ikääntyneiden tarvitsemien palveluiden kehittämiseksi. Tämän suunnitelman tulee sisältää myös ikääntyneen väestön asumista koskevien tarpeiden ennakointi ja tarpeita vastaavan asumisen kehittämisen.

Muistiystävällisten asuin ympäristöjen toteuttaminen edellyttää monitoimijaista yhteistyötä, jossa kunnan rooli on keskeinen. Muistiystävällisten asuinalueiden edistäminen on kunnan poikkihallinnollinen tehtävä, jota tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen, paikallisten toimijoiden ja asukkaiden kanssa. Muistisairalle soveltuva asuin ympäristö tukee asukasta ja hänen läheisiään muistisairauksien eri vaiheissa sekä aktivoi ja ylläpitää asukkaan olemassa olevaa toimintakykyä ja voimavaroja. Muistiystävällisen asumisen tulevaisuuden kehittämissuunta on kohti avointa osallistumista osana asuin ympäristön elämää. Tavoitteena ovat monipuoliset asumisratkaisut ja monimuotoiset asunnot, sekä palveluita integroivat, yhteisölliset asuin ympäristöt ja viheralueet. Muistiystävällisiä asuntoja ja asuinalueita voidaan toteuttaa sekä uudisrakentamalla että kehittämällä olemassa olevia asuinalueita muistiystävällisiksi. Niiden suunnittelu ja toteutus edellyttää tietoa ja osaamista muistisairauksista ja niiden vaikutuksista.

Muistisairaiden määrän kasvu edellyttää asenteiden muokkaamista sekä ymmärrystä ja tietoa siitä, kuinka kohdata muistisairas. Asuin ympäristön suunnittelussa kehitetään sukupolvia yhdistäviä ratkaisuja, joiden avulla vältetään yksittäisen asukasryhmän eristämistä. Asuinalueilla tarvitaan asukas- ja yhteistiloja, jotka ovat kutsuvia, saavutettavia ja innostavia eri sukupolville ja jotka sisältävät monenlaista toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia. Muistisairaiden kotona asumista tukevia erilaisia verkostoyhteistyön toimia ja ratkaisuja on toteutettu, mutta niiden jatkuvuudesta ja vetovastuusta tulee huolehtia.

Muistiystävällisessä asumisessa ja siihen liittyvissä toiminnoissa vaikuttavuutta ei toistaiseksi ole tarkasteltu laajasti. Kansainväliset ja kotimaiset tutkimukset ovat pääosin kohdistuneet muistiystävällisen asumisen, yhteisöllisyyden ja hyvinvointia lisäävien tekijöiden lisäämiseen sekä palvelutarpeiden vähenemiseen. Kustannusvaikuttavuudelle tulee jatkossa laittaa enemmän painoarvoa, vaikka sen osoittaminen on haasteellista. Kirjallisuudessa tuodaan esiin, että muistiystävällisyyttä edistävien erilaisten tekijöiden huomioiminen asumisessa jo suunnitteluvaiheessa ei ole kustannuksiltaan kallista. Kustannuksia nostavat erityisesti jälkikäteen toteutettavat muutostyöt.

Muistiystävällinen asunto- ja asuin ympäristö soveltuu ja tuottaa hyvää arkea kaikille. Väestöennusteen mukainen tuleva ikärakenne huomioiden muistiystävällisyyttä asuntojen, asuinrakennusten, pihapiirien ja asuinalueiden toteutuksessa ei voida ohittaa.

Alla olevassa taulukossa on kuvattu selvityksessä esiinnousseita keskeisiä tarpeita muistiystävällisen asumisen kehittämistyössä.

Kehittämistyön aloitus

- Kuntien rooli; kuntien hallinnonalat, muut keskeiset toimijat ja asukkaat kutsutaan kehittämistyöhön
- Monitoimijainen yhteistyö hankkeistetaan ja kuvataan
- Vastuuhenkilöt nimetään ja vastuutahot mm. asumisen ja palvelukonseptin, kaavoituksen ja rakentamisen prosessien etenemisestä määritellään
- Vastuut organisaatio- ja henkilömuutoksissa sekä yhteistyön jatkuvuus varmistetaan
- Ikäihmisiä ja muistisairaita osallistetaan

Asuinrakennukset, asunnot ja pihapiiri

- Tunnistetaan ja osoitetaan muistiystävälliselle asumiselle soveltuvia tontteja
- Muistiystävällisen asumisen osaamista vahvistetaan tilaamisessa, suunnittelussa ja toteutuksessa
- Suunnitteluohjeistusta viedään rakentamisen ja korjaamisen toteuttamiseen
- Pihasuunnitelmat tehdään ja toteutetaan muistiystävälliseksi
- Muistiystävällisyyden toteuttamiseen varataan rahoitusta

Asuinalue

- Asuinympäristöjä kehitetään monitoimijaisella sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä
- Asuinympäristöä tarkastellaan kokonaisuutena asuinrakennusten, kaupunkitilan ja palveluiden kautta
- Muistiystävällisyys huomioidaan asuinrakennuksiin ja palveluihin johtavilla kulkuväylillä ja pihilla
- Asuinalueilla olevat yhteisölliset julkiset tilat muutetaan muistiystävällisiksi

Hyvinvointialueyhteistyö

- Hyvinvointialueen suunnitelmiin sisällytetään muistisairaiden asumista koskevat tarpeet ja niiden edellyttämät kehittämistoimet
- Hyvinvointialue vahvistaa ja hyödyntää olemassa olevia hyviä käytäntöjä muistiystävällisyydestä yhtenäistäänsä toimintatapojaan
- Hyvinvointialueen johdon ja työntekijöiden osaamista vahvistetaan muistiystävällisen asumisen toteuttamiseksi
- Hyvinvointikeskusten toimintakulttuuria ja työntekijöiden työtettä vahvistetaan tukemaan muistisairaiden monimuotoista asumista ja osallisuutta.
- Organisoitumisen tapa, työnkuvat ja työkalut edistävät asukas- ja hyvinvointilähtöistä toimintaa

Hyvien käytäntöjen monistaminen

- Lisätään tietoa muistisairauksista, niiden tuomista tarpeista sekä vaikutuksesta asumiseen
- Kuntien asumisen kehittämisessä huomioidaan muistisairaat asukkaat
- Asumisen ennakoitua vahvistetaan, tietoa onnistuneista ratkaisuista ja niiden toteutuksesta jaetaan laajasti
- Välitetään tietoa ja hyviä esimerkkejä keinoista tukea yhteisöllisyyttä ja muistioireisten asukkaiden pärjäämistä arjessa
- Kustannusvaikuttavuuden lisäämiseksi onnistuneita ratkaisuja monistetaan ja hyödynnetään
- Viestintää muistiystävällisestä asumisesta toteutetaan monikanavaisesti muistioireiset asukkaat huomioiden

Taulukko 7. Keskeiset kehittämistyössä huomioitavat vaiheet, toimijat ja toimenpiteet.

8.2. Toimenpide-ehdotukset

Toteutuksesta vastaavan yhteistyöverkoston toimenpiteet

Alla olevat toimenpide-ehdotukset liittyvät rakennetun ympäristön ja asumisen kehittämiseen muistisairaille. Muistiystävällisyys sisällytetään asumisen suunnitteluun, rakennuttamiseen ja peruskorjaamiseen. Se huomioidaan myös asuinrakennusten pihapiireissä ja laajemmin asuinalueilla. Muistiystävällisen asumisen kehittäminen pidentää kotona asumisen aikaa sekä ehkäisee tai siirtää palvelutarpeiden syntymistä. Yhteisölliset ja muistiystävälliset asuinympäristöt tukevat arjessa pärjäämistä. Muistiystävällisen asumisen huomioiminen jo suunnitteluvaiheessa ei ole kustannuksiltaan kallista.

Muistiasumisen toteuttamisosaaminen edellyttää perehtymistä asukkaiden tarpeisiin ja yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden välillä. Muistiystävällisen asumisen ja asuinympäristöjen toteutus edellyttää eri toimijoiden panostusta muistiasumiseen ja laajaa monialaista yhteistyötä. Siinä korostuu muistiasumista tukeva yhteisöllisyys, verkostotyö ja asenneilmapiiri. Muistiystävällisyyttä ovat kehittämässä seuraavat toimijat: ikääntyvät, kunnat ja hyvinvointialueet, niiden toimialat, rakennuttajat, suunnittelijat ja kehittäjät, asumisen tarjoajat, asunto-osakeyhtiöt, isännöitsijät, järjestöt, vapaaehtoiset, seurakunnat, palveluntuottajat ja muut yritykset.

Toimenpiteet

- Lisätään yleistä tietoisuutta ja ymmärrystä muistisairauksien vaikutuksesta asumiseen ja asuimistarpeisiin.
- Muistiystävällistä asumista tukevat toimenpiteet hankkeistetaan ja osallistujat sitoutetaan niiden läpiviemiseen sekä toimien jatkuvuuteen myös tulevaisuudessa.
- Verkoston avulla vahvistetaan moninäkökulmaista muistiasumisen toteuttamisosaamista.
- Ikääntyneitä osallistetaan ja heidän oman asumisensa ennakointia tuetaan.
- Edistetään positiivista suhtautumista muistisairaisiin ja koulutusta heidän kohtaamiseensa.
- Muistisairaiden arjessa pärjäämistä ja hyvää elämää tukevaa yhteisöllisyyttä vahvistetaan asuinalueilla.
- Lisätään asuinalueilla tietoisuutta muistisairauksista (naapurusto, lähikaupat ja muut alueiden toimijat).
- Varmistetaan kaikille avoimien kohtaamispaikkojen riittävyys.

Kansalliset toimenpiteet

Muistiystävällisten asuinympäristöjen kehittäminen on haaste, joka edellyttää kansallisia toimenpiteitä. Kestääkseen taloudellisesti muistisairaiden määrän kasvun yhteiskunnan tulee vahvistaa ja edistää muistiystävällistä asumista.

- Muistiystävällisen asumisen kehittäminen määritellään osaksi kaikille soveltuvan asumisen suunnittelua (Design-for-All) ja edistetään tämän suunnitteluperiaatteen levittämistä.
- Yleistä keskustelua ja tietoisuutta muistiystävällisyydestä lisätään laajasti ja hyviä käytäntöjä ja esimerkkejä tuodaan esiin.

Kuntien toimenpiteet

Kaikille soveltuvan muistiystävällisen asumisen ja asuinympäristöjen kautta turvataan kuntalaisten hyvinvointi. Muistiystävällisyys tulee huomioida sekä uusissa että olemassa olevissa asuinympäristöissä. Muistiystävällisyyden vahvistaminen asuinympäristöissä on erityisesti kuntien vastuulla. Kuntien lakisääteiseen hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan sisällytetään myös ikääntyneen väestön asumista koskevien tarpeiden ennakointia ja asumisen kehittämistä.

- Muistisairaille soveltuvat asuinympäristöt ja sijainniltaan saavutettavat asuinalueet tunnistetaan.

- Olemassa olevia asuinympäristöjä kehitetään muistiystävällisiksi.
- Ikääntyvät kuntalaiset ja keskeiset asiantuntijat osallistetaan asumisen suunnitteluun ja kehittämiseen.
- Kunnassa varmistetaan muistiystävällisen, kaikille soveltuvan asumisen osaaminen monitoimijaisen yhteistyön kautta.
- Muistiystävälliseen, kaikille soveltuvaan asumiseen liittyvät toimenpiteet sisällytetään hyvinvointisuunnitelmaan ja kehittämistyötä seurataan.
- Hyviä olemassa olevia muistiystävällisiä ratkaisuja (esim. avoimet yhteisölliset julkiset tilat) ja toteutustapoja (esim. kumppanuuskaavoitus) monistetaan.
- Toimenpiteet muistiystävällisyyden edistämiseksi suunnitellaan, niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.

Hyvinvointialueiden toimenpiteet

Hyvinvointialueilla on tärkeä rooli muistiystävällisen asumisen suunnittelussa ja toteutuksessa.

- Hyvinvointialue laatii vanhuspalvelulain edellyttämän suunnitelman ikääntyneiden hyvinvoinnin ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Suunnittelussa painotetaan kotona asumista, asumistarpeiden ennakointia ja niihin vastaavien toimenpiteiden toteuttamista.
- Hyvinvointialue edistää asumista tukevien palveluiden saavutettavuutta ja riittävyyttä sekä muistiystävällisen asumisen kehittämistä yhteistyössä kuntien kanssa.
- Hyvinvointialue tukee kuntien toimintaa asiantuntemuksellaan muistisairaiden tarpeista ja muistiystävällisyyden merkityksestä.
- Muistiystävällisyyden osaaminen huomioidaan strategia- ja toimenpidetasolla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä sekä hyvinvointialueen järjestämässä asumispalveluissa.

Lähteet

- Bowes, A., Davison, L., Dawson, A., Pemble, C., Quirke, M. & Swift, M. (2023) Housing design evaluation research for people living with cognitive change: A systematic literature review. Faculty of Social Sciences, University of Stirling, Stirling, UK. *Journal of Aging and Environment*:
- Bowes, A., & McColgan, G. (2013). Telecare for older people: Promoting independence, participation, and identity. *Research on Aging*, 35(1).
- Cohen, U. & Weisman, G. D. (1991). *Holding on to home: Designing environments for people with dementia*. Johns Hopkins University Press.
- Danziger, S., & Chaudhury, H. (2009). Older adults' use of adaptable design features in housing units: An exploratory study. *Journal of Housing for the Elderly*, 23(3).
- Dietz, B. (2019) Come to your senses – Dementia-sensitive design saves money! *Alzheimer's & Dementia*, Volume 15, Issue 7S_Part_9 p.
- Dietz, B & Dieter, T (2024) Dementia-sensitive architecture. Bayerisches Institut für Alters- und Demenzsensible Architektur. Technische Universität München. Germany.
- Era, S. & Kröger, T. (2024) Being independently dependent. Experiences at the intersection of disability and old age in Finland. In: Katsui, H. & Laitinen, M. (eds) *Disability, Happiness and the Welfare State. Finland and the Nordic Model*. London: Routledge.
- Fleming, R., Zeisel, J. & Bennett, K. (2020). *World Alzheimer Report 2020: Design, dignity, dementia: Dementia-related design and the built environment Volume I*. Alzheimer's Disease International.
- Hammond M., White S. & Walsh S. (2018). *Rightsizing: Reframing the housing offer for older people*. Manchester School of Architecture, GMCA & Greater Manchester Aging Hub.
- Hansen, T., Praestegaard, J., Tjørnhøj-Thomsen, T., Andresen, M. & Nørgaard, B. (2022) Dementia-friendliness in Danish and international contexts: A critical discourse analysis. *The Gerontologist*, Volume 62, Issue 1, February 2022.
- Hautala M., Mäkelä P., Ryynänen L., Verma I., Pesonen H., Pyykkönen L., Huttunen I., Arpiainen L. ja Leskelä R-L. (2022) Sote-kiinteistöinvestointien arviointikriteerit ja menetelmät. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:6*.
- Hynynen, R. (toim.) (2015) *Palvelualueen ja ikäystävällisen asuinalueen kehittäminen*. Ympäristöministeriön raportteja 5/2015.
- Juutistenaho, O. (2021) *Making a neighbourhood memory-friendly – The case of Tammela in Tampere, Finland*, Opinnäytetyö, Arkkitehtuurin laitos, Aalto-yliopisto.
- Kauppinen S., Forsius P. ja Kainiemi E. (2023) *lääkäiden palvelujen järjestämisen tila hyvinvointialueiden aloittaessa - Vanhuspalvelujen tila -seurannan järjestäjäkyselyn tuloksia 2014–2022*, THL raportti 4/2023.
- Kehl, K., & Then, V. 2013. Community and Civil Society Returns of Multi-generation Cohousing in Germany. *Journal of Civil Society*, 9 (1).
- Kiikkilä, O. (2022) *Muistiystävällistä ja yhteisöllistä asumista Poriin*. Diplomityö, taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Aalto-yliopisto.
- Klinenberg, E. (2018) *Palaces for the people: How social infrastructure can help fight inequality, polarization, and the decline of civic life*. New York, Penguin Random House.
- Kloos, N., Bielderman, A. & Gerritsen, D (2024) Learning from people with dementia what works well for well-being: Interviews and focus groups. *The Gerontologist*, Volume 64, Issue 9 2024.
- Kotilainen, H., Virkola, C., Eloniemi-Sulkava, U. & Topo, P. (2003). *Dementiakoti - koti hyvää elämää varten*. Suomen dementiahoitoyhdistys.

- Koramo M., Välikangas K., Pitkänen S., Parviainen J., Miettinen H. & Haukkipää-Haara P. (2023) Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminta ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:36.
- Kortelainen J., Oosi O., Luukkonen T., Luomala N., Välikangas K., Hätälä J., Haapakorva P., Hämeenniemi R. & Kaasalainen T. (2020) Ikääntyneiden asuminen – ennakointi ja varautuminen kunnissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:55.
- Mmako, N.J., Helen Courtney-Pratt, H. & Marsh, P. (2020) Green spaces, dementia, and a meaningful life in the community: A mixed studies review, *Health & Place*, 63.
- Moisio, P. & Savolainen-Korjus, E. (2018) Kohti ikäystävällisempää Hervantaa, Ympäristöministeriön raportteja 5/2018.
- Muistiystävällinen taloyhtiö (2021) Varsinais-Suomen muistiyhdistys ry, Turvallisesti kotona -hanke 2021.
- Mulholland, R. (2020) Thinking Ahead: The financial benefits of investing in supported housing for older people. The Housing Agency, Research, DO2 KT73.
- Nenonen L. & Verma I. (2015) Neighbourhoods promoting independent coping - Case study. ARCH 14 – International Conference on Research on Health Care Architecture - November 19-21, 2014, Espoo.
- Pitkänen L., Torkki P., Tolkki H., Valtakari M. & Leskelä R-L. (2020) Reittiopas vaikuttavuuteen. Vaikuttavuusperustainen ohjaus sote- ja työllisyyspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:1.
- Pohjanvirta H. (2021) Mitä muistisairas toivoo asumiselta? Käräjätörmän monisukupolvinen yhteisökyllähanke.
- Rahikka, A. (2021) Ikääntyneiden yhteisöllistä ja välimuotoista asumista koskeva selvitys. Miina Sillanpään säätiö.
- Rajaniemi, J & Rappe, E. (2020) Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa. Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:2
- Rantala, A., Valkama, O., Latikka, R., Jolanki, O. (2024) Supporting Older Adults' Social Inclusion and Well-Being in Neighbourhoods: The Social Hub Model. *Social Inclusion* 12.
- Rappe, Kotilainen, Rajaniemi & Topo (2018) Muisti- ja ikäystävällinen asuminen ja asuinympäristö. Ympäristöopas 2018. Ympäristöministeriö.
- Rappe & Rajaniemi (2021) Turvallinen asuinalue ikääntyneille. Ympäristöministeriön julkaisuja 2021:10.
- Rutherford A. (2023) An economic framework for design for healthy cognitive ageing. Designing homes for healthy cognitive ageing (DesHCA). Centre for Environment, Dementia and Aging Research, (CEDAR). University of Stirling.
- Sievänen, L., Sievänen, M., Välikangas, K. & Eloniemi-Sulkava U. (2007) Opas ikääntyneen muistioireisen kodin muutostöihin. Ympäristöopas. Ympäristöministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Kansallinen muistiohjelma 2012–2020. Tavoitteena muistiystävällinen Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja ja raportteja 10.
- Tuomola E-M. (2020) Lähiympäristön käveltävyyden yhteys ikääntyneiden henkilöiden vapaa-ajan toimintoihin osallistumiseen kodin ulkopuolella. Gerontologian ja kansanterveyden pro gradu -tutkielma, Liikuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto.
- Verma, I. (2024) Ikääntyvät lähiöt - Matinkylä asukkaiden kokemana, *Yhdyskuntasuunnittelu* 61 (2).
- Verma I., Arpiainen L. & Vladykina N. (2022) Monimuotoista integroitua asumista muistisairaille. Loppuraportti. Aalto-yliopisto.
- Verma, I. (2022) Resilient Housing and Care Services for Aging Municipalities, *Architectural Research in Finland* 3 (1).
- Verma, I. (2020) Asuinalueiden kehittäminen ikääntyvälle väestölle, *Yhdyskuntasuunnittelu* 58 (1).

Verma I. (2019) Housing Design for All? The challenges of ageing in urban planning and housing design – The case of Helsinki. Aalto University publication series 123/2019.

Verma, I. (toim.) (2017) Kurkela, T., Sanaksenaho, P., Suominen, J., Taegen, J. & Vauramo, E. Palvelukortteli - Konseptin kuvaus ja soveltaminen erilaisiin taajamiin, Ympäristöministeriön raportteja 3/2017.

Vilpponen M. (2006) Palvelutalojen valaistus. Sähkö- ja tietoliikennetekniikan osasto. Helsingin teknillinen korkeakoulu.

VR-EP Dementia -esitys: Tarkett, Petri Issakainen 23.4.2024.

Välikangas, K. (2024) Muistiasuminen Kalonin yhteisöllisessä korttelissa ja MonIA-talossa. TKI-tiimi, Yrjö ja Hanna -säätiö.

Välikangas, K. (2023) Osallistava selvitys ikäihmisten asumistarpeista, tarvittavista asumisen malleista sekä asumisen halutusta sijoittumisesta Kainuussa ja Kajaanissa 6/2023. Kainuun hyvinvointialueen tilaus selvitys.

Välikangas, K. (2022) Kysely ikäihmisten asumisen nykytilasta ja asumisen tulevaisuuden tarpeista, Hämeenlinnan kaupunki: kaupunkirakenne ja ikäihmisten palvelut. Ympäristöministeriön hankerahoitus.

Välikangas, K. (2022) Prosessit sisältävä työkalupakki varauduttaessa elinvoimaisen ja ikäystävällisen asumisen suunnittelun tulevaisuuteen erilaisilla asuinalueilla, taajamissa ja pitäjissä Hämeenlinnassa. Hämeenlinnan kaupunki: kaupunkirakenne ja ikäihmisten palvelut. Ympäristöministeriön hankerahoitus.

Välikangas, K. (2022) Hämeenlinnan puoliavoin ja puolisoljettu muistiasumisen malli. Hämeenlinnan kaupunki: kaupunkirakenne ja ikäihmisten palvelut. Ympäristöministeriön hankerahoitus.

Välikangas, K. (2017) Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen tukemisessa ja elinympäristöjen kehittämiseksi. Julkaisussa Ikääntyneiden asumistarpeisiin varautuminen kunnissa. (toim. Raija Hynynen) Ympäristöministeriön julkaisuja 4/2017. Ympäristöministeriö.

Välikangas, K. (2009) Yhteisöllisyyttä, laatua ja vaihtoehtoja. Ikääntyneiden välimuotoisen asumisen ratkaisuja Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Hollannissa. Suomen ympäristö 13/2009, Ympäristöministeriö.

WHO:n Ikäystävälliset kaupungit -projektin tarkistuslista raportissa Rajaniemi, J & Rappe, E. (2020) Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa. Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:2.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162050/YM_2020_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liite. Muistiystävälliseen asumiseen liittyviä aineistoja ikääntyville

Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriön kattava tietopaketti:

<https://ym.fi/ikaantyneiden-asumisen-toimenpideohjelman-aineistopankki>

Ympäristöministeriön hankerahoituksella toteutettuja Youtube-videoita:

<https://www.youtube.com/watch?v=MqbUUvjvYSw>

<https://www.youtube.com/watch?v=CgikOdvCZHM&t=12s>

<https://www.onnitv.fi>

https://www.youtube.com/playlist?list=PL-FfdTK_tLIXNhUY6BHO8u3SXiej2i8a9

Korjaustieto.fi -sivusto:

www.ymparisto.fi/fi/rakennettu-ymparisto/rakentaminen/kiinteistojen-yllapito-ja-korjaaminen/korjaustieto

Muistiliitto ry

Kodin tarkistuslista:

<https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistiystavallinen-ymparisto-turvallisuus/koti-ja-pihapiiri/kodin-tarkistuslista>

Muistisairaana asumisen ja asumisympäristön arviointi ja suunnittelu:

www.muistava.fi

[Muistiystävällinen ympäristö ja turvallisuus :: Muistiliitto](#)

Muistineuvo-puhelin, muistikaveri ja vertaisryhmät:

[Tukea arkeen - Muistiliitto](#)

Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ry

Turvallisesti kotona -hanke 2021, Muistiystävällinen taloyhtiö:

[Varsinais-Suomen Muistiyhdistys ry - Muistiystävällinen taloyhtiö](#)

<https://www.muistiturku.fi/fi/muisti-ja-muistisairaudet/muistiystavallinen-taloyhtio/>

Muistikodin opas:

https://issuu.com/muistisalo/docs/muistiyhdistys_opas_2018_final

Miina Sillanpään säätiö

Muistipuisto:

[Muistipuisto](#)

Vanhustyön Keskusliitto VTKL

Aineistopankki asumisen ennakointiin ja varautumiseen:

<https://www.vanheneminen.fi/asuminen>

Korjausneuvonta yli 65-vuotialle:

<https://vtkl.fi/toiminta/korjausneuvonta>

Suomen Asumisen Apu

Saa Ennakoida, asumisen pikatesti:

<https://www.asumisenapu.fi/saaennakoida/asumisen-pikatesti/>

Esteettömyyden edistäminen

Invalidiliitto

Esteeton.fi –sivusto:

www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/invalidiliiton-esteettomyystyo

Esteettömyyden tarkistuslistoja:

www.invalidiliitto.fi/tarkistuslistoja

ESKEH-kartoitusmenetelmä:

www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/esteettomyyskeskus-eske/eskeh-kartoitusmenetelma

Ikäinstituutti

Esteettömyyden tarkistuslistoja:

<https://www.ikainstituutti.fi/esteettomyys-ja-turvallisuus/>

Ikäystävälliset liikkumisympäristöt:

<https://www.ikainstituutti.fi/ikaystavalliset-liikkumisymparistot/>

Turvallisuuden parantaminen

Suomen pelastusalan turvallisuusjärjestö SPEK

Turvallisuuskävely:

<https://www.spek.fi/wp-content/uploads/2020/01/Turvallisuuskavely.pdf>

Etelä-Karjalan hyvinvointialue (entinen Eksote) ja Etelä-Karjalan pelastuslaitos

Kotona asumisen turvallisuus KAT:

<https://www.kotonaasumisenturvallisuus.fi/asumisturvallisuustesti>

Tampereen pelastusviranomaisten ja kotihoidon paloturvallisuusarvioinnit

PaloRAI-hankkeen EVAC-mittaustyökalu:

<https://www.pelastusopisto.fi/wp-content/uploads/Oksanen.pdf>

WHO:n Ikäystävälliset kaupungit verkosto (Age-friendly Cities and Communities)

Tarkistuslista, jossa huomioitu muistiystävällisyys

<https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2018/04/Age-Friendly-Checklist-WHOedit.pdf>

Suomeksi Rajaniemi & Rappe. Ikäystävällisyyden edistäminen asuinalueilla ja taajamissa. s.74:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162050/YM_2020_2.pdf